

Explanatio sancti Thome

sicut pluia terre arenti: sicut fons silenti placet. primo Macha. 14. de simone. Quelus bona gēris sui et placuit illis potestas eius. Hic queritur super illud. Holo vos et socios demoniorum. Holo ad hoc gen' p̄tinent que sunt in quibusdam reb' suspēndis vel alligādis. Contra ergo suspensio herbarum ad collum vel cartularum q̄ fieri solet. ad idolatriam pertinet. R̄ideo. Aut herbe habent a natura vim naturale ad effectū illū aut non. In primo casu nō pertinet ad idolatriā sed in secundo. Similiter cedule aut continent solū verba sacra et ex hoc credunt h̄re v̄ aut nō. In primo casu nō p̄nunt ad idolatriā sed in secundo. Itē sūp̄ illud. Dia mibi licet. Holo. Protestate liberi arbitrij et doctrinae legis naturalis. Cōtra. Secundū le gē naturalē multa sunt illicita. Unde hic loquuntur de cibis sp̄ciale. Itē ibidē Holo. Precepto dñi illa prohibetur. R̄ideo. Ila p̄cepta ad tēp̄s fuerū et revocata sunt. Itē nihil interrogat. Cōtra T̄b. 2. Vide te foretur sit. R̄ideo. Nō ē simile q̄ cibū furtiū nō ē lī citū in se comedere sed idolo imolatiū licet edere nisi ppter scandalū alteri. Itē Dia in gloria dei facite. Cōtra. ergo nullus actus ē indifferens. R̄ideo. Relatio hec in gloria dei intelligit vel in actu vel in aptitudine rese rendi q̄ nō ē solū in honore sed etiā in differētib'. Itē dñi ē terra et plenitudo. Cōtra. Eadē rō fuit sub lege. Ergo si oīa sūr mō mīda q̄ dñi sūr tūc fuerūt. R̄ideo. Reputationis inmunda dicta sūt sed nō sūt natura. Itē. Sicut ego p̄ oīa oībus placeo. Cōtra. Gal. p̄cio. Si hoībus placere xpi seru' nō eēm. Itē Qū placebas p̄secutoībus suis. R̄ideo. Ad primū. Placere vobis haboīs ppter deū nō ppter se. Ad argumentū scđm intelligitur hoc nō de omnibus generaliter sed de ecclesiasticis viris sūi glo.

Inīcipit capitulo vndeclīmū. Aditatores mei estote sicut et ego xpi. Laudo autē vos frēs q̄ p̄ oīa mei memores estis et sicut tradi di vobis p̄cepta mea: tenet. Vlo lo autē vos scire q̄ oīs viri caput xps ē caput autē mulieris vir: caput vero xpi de. Supra apl̄ remouit a fidelibus id q̄ est contrariū eu charistic sacramento. s. p̄cipitationē mense idolorū. Nūc autē instruit fideles de ipso eucharistic sacro. Et p̄ eo p̄mittit quandā amonitionē generalē. Scđo accedit ad p̄positū ibi. Vlo autē vos scire tē. Circa primū duo fac̄. p̄cio p̄ponit amonitionē. scđo significat quo corib̄ ad p̄dictā amonitionē se habebant. ibi. Laudo autē vos frēs. tē. Circa primū cōsiderandū ē q̄ ita se habet naturalis ordo rex et ea que sunt inferiora in entibus imitatur ea q̄ sūt sup̄loza sūi sūi posse. Unū etiā naturale agēs tanq̄ sup̄lus assimilat sibi patiens. Primordialis autem p̄incipii rotius p̄cessione rex ē filius dei. sūi illud Jo. p̄cio. Dia p̄ ipm̄ facta sūt. Et iō ipē ē primordiale exemplar q̄d oīs creature imitant tanq̄ verā et perfectā imāginē patris. Unde dī Col. 1. Qui ē imago dei inuisibilis primogenitū oīs creature: qz in ipo cōditā sunt vniuersa. Speciālē tñ quodā mō exēplar ē sp̄ualū gratiarum quib' sp̄iales creature illustrant: sūi illud q̄d in p̄s. dī. ad filiū. In splendorib' sanctoz ex vtero ante luciferuz genui te: qz sc̄z genit' ē ante oīm creaturā p̄ ḡam lucē: tē habēs exēplariter in se splēdores oīm sc̄z. Hoc autē exēplar dei prius erat a nobis valde remotum: sūi illud Eccl. 7. Quid ē hō ut sequi possit regē factorē suiz. Et ideo hō fieri voluit: vt hoībus humanū exēplar p̄beret.

Enī aug⁹ dicit in lib. de agone xpiano. Quia pueritate nō caueat q̄ dicta et faciat illū? v̄ols intucri diligit et sectatur in quo se nobis ad exēplum vite p̄buit filius dei. Et sicut diuinitatis eius exemplarē primo quidē imitantur angelī. secundario vero relique creature: vt dionisi⁹ dic̄. x. ca. angelice hierarchie: ita humanitatis exemplarē p̄cipitaliter q̄d imitandū p̄ponit prelati ecclie tanq̄ sup̄tiorib'. Unū dī apl̄ dicit. Jo. 13. Exēplū dedi vob̄ vt quē ad modū ego feci: ita et vos faciatis. Secundario vero ipi prelati informati exēplo xpi p̄ponunt exēplarē subditis: sūi illud p̄rie p̄et. vlt. Forma facti gregis ex aīo. Et. 1. ad thes. 3. Et nosmetip̄s formā varenum vobis ad imitandū nos. Et iō apl̄ signāter dicit. Dīxi v̄ sine offensione oībus sitis: et hoc quidē facere poteris tis: vt hoc qd̄ dico seruitis. Imitatores mei estote sicut et ego xpi. s. sūt imitator. Imitabā enī eū p̄to qd̄ ē ī mensis devotione. Gal. 2. Alio ego: iā nō ego: v̄uit vero in me xps. Scđo in subditō sollicitudine. Unde dicebat phl. 2. Si in molēdūp̄ sacrificiū et obsequiū fidei v̄te gau deo et cōgratulor oībus vobis. Sic ut xpus obtulit se metip̄m p̄ nobis. vt dicit Ephe. 5. Tertio q̄tū ad passionis tolerantiā. 2. Cor. 4. Hēm̄ mortificationē iēsu in corpe nostro cōfūrētentes. Et gal. 6. Ego. stigmata dñi iēsu in corpe meo porto. Et autē notandum q̄ nō simpliciter dicit imitatores mei estote: sed addit. sicut et ego xpi. q̄ se subditū platos suos imitari nō debent in omnib' sūt in quibus illi xpm̄ imitantur qui est indecīens sanctitatis exemplarē. Deinde cum dicit. Laudo autē vos fratres: ostendit qualiter corinthij se habebant ad ammunitionē predicāt. Circa qd̄ considerandū ē q̄ subditū suos prelatos sequunt̄ duplēciter. s. quantū ad facta et dicta. q̄tū quidē ad facta dum subditū prelatos totū exempla imitant. Unū dicit Iac. 5. Exēplū accipite fratres mei prophetarum qui loquuti sunt ī nomine domini. Quantū vero ad dicta dum eorum p̄ceptis obediunt. Proverb. 3. Custodi p̄cepta mea et viues. His autem corinthij deficiant et marie quātū ad maiorem multitudinem. et ideo apl̄ alloquens eos dicit. Laudo autē vos fratres. q. d. Super hoc laudando vos prebere debetis sed nō facitis: et per omnia memores estis quasi ad imitandū mea exemplia. Nō enī possimūs illorum exempla imitari quorum memoriam nō habemus. Unde dicitur Heb. 13. Dementote p̄positōrum vestrorū quoꝝ intuentes exitū cōuerteritis imitāmini fidem. Quantū vero ad dicta subdit. Et sicut tradidī vobis p̄cepta mea tenetis: quasi dicit: eodem tempore obseruat̄is quo ego tradidi. hoc enim dicit quia ab obseruantia p̄ceptorum eius recesserant. Job. 15. Si sermonem meum seruauerunt et vestrum seruabūt. Sed videtur hic modus loquendi nō esse conueniens veritati sacre scripture que nūlī partur falſitatis. sūi illud. Proverb. 8. Justi sunt omnes sermones mei et non est in eis prauū quid neq̄ peruersum. Sed dicendū q̄ iros nica loquitor ē una de loquitionib' figuratiūs i quibus veritas nō attendit sūi sensum quē verba faciunt sed sūi id quod loquens exprimere intendit per simile: vel contrarium vel quoconq; alio modo. Et iō in fronte aīo loquitione veritas attendit sūi contrarium ei⁹ qd̄ verba sonant: sicut in metaphorica sūi simile. Deinde cum dicit. Vlo autē vos scire fratres tē. Accedit ad p̄positū instruēs. s. fideles de eucharistic sacramento. Et circa hoc tria facit. Primo redarguit eorum errores circa ritū būiū sacramēti. Scđo ostendit būiū sacramenti dignitatē. ibi. Ego enī accepia domino. tē. Ter tio docet cōuenientē ritū ibi. Itaq; frēs mei. Circa prius tria facit. Primo redarguit eoz errorem quo sez errat

in epistola I ad Corinthios IX

bant in habitu: quod sez mulieres ad sacra mysteria conuiebant capite non velato. Secundo arguit errore in couenitu: quod sez dum couenienter ad sacra mysteria contenterunt, vacabant ibi. Hec autem preceptio non laudans. Tertio quantum ad certi cibum: quod sez panis ad sacra mysteria sumenda accedebat ibi. Quoniam autem erat yobis. Tercio circa primum duo facit. prior per unitatem quoddam documentum ex quo sumitur subsequentes monitiones. Secundo ponit monitionem ibi. Quid autem vir orans. Circa primum ponit triplicem coparationem quaz pia est deo ad hominem dicens. Dixi et precepit mea tenetis per contrarium. Sed ut appareat vos ironabiliter agere. Volo vos scire tanquam rem necessariam. Item illud Eccl. 5. Caput duximus est populus meus quod non habuit scienciam. Quod iesus caput christi est quod quidem de finititudine capitatis naturalis in quo quartuor consistunt. Propter quidem preceptio: quod cuicunque cetera membra unum solum sensum habeant. Iactum: in capite vigent omnes sensus, et sicut in alijs viris innueniuntur singulae grates. Item illud quod de infra. 12. Alij vobis per sermonem lapide. alijs sermonem scire. Tercio. Sed in hunc christum per plenitudinem omnium gratiarum. Monstrum ad mensuram dat ei deus spiritum ut dicit Jo. 3. Secundo in capite inuenientur sublimitates: quod sez in homine est superius omnibus membris. Ita enim christus supremus non solum omnibus hominibus sed etiam omnibus angelis. Item illud Ephe. 1. Constituentur in illum ad dexteram suam in celestibus suis omnes principatus et potestes et infra. Et iesum dedit caput super omnem ecclesiam. Tertio in capite inuenientur influentias: quod sez quodammodo influit ceteris membris sensu et motu. Ita a capite christi in cetera membra ecclesie motus et sensus spiritualis deriuuntur. Item illud Col. 2. Non tenens caput ex quo totum corpus per nos et coiunctiones subministratum et constructum crescit in augmentum dei. Quarto in capite inueniatur conformitas naturae ad cetera membra: et similiter in christo ad aliros homines. Item illud 1. phil. 2. In similitudine homini factus et habitu inuenientur ut homo. Secundum coparationem ponit hominis ad hominem ut dicit. Caput autem mulieris vir. Quod etiam item predicta quatuor verificatur. Nam primum quidem vir est perfectior muliere non solum quantum ad corpus: quod per plus dicit in libro de generatione animalium feia est masculi occasionatio: sed etiam quantu[m] ad aetate vigorem. Item illud Eccl. 7. Utrum ex mille reperi vnu[m] mulierem ex omnibus non inueni. Secundo quod vir naturaliter super eminet feie. Item illud Ephe. 5. Vulneres viris suis subiecte sint sicut domini quoniam vir caput est mulieris. Tertio quod vir influit gubernando mulierem. Item illud Gen. 3. Subiungi p[ro]pterea eris et ipse dominabit[ur] tui. Quarto vir et feia conformatur sicut in natura item illud Gen. 2. Faciam et adiutoriu[m] filii sibi. Tertiaria coparationem ponit dei ad dominum cuius dicit. Caput vero christi deus. Est autem considerandum quod nomine christi significat gloriam predicationis ratione humanae nature: et sic hoc nomine deus non supponit soli personae prius sed tota trinitate a qua in humanitate christi sicut a predicatione oboea derivantur et cui humanitas christi subiecta est. Alio modo potest intelligi item quod hoc nomine christi supponit dictam personam ratione vivente nature: et sic hoc nomine deus supponit personam ratione prior que dicitur caput filii. non quidem item maiorae predicationis vel in aliquam proportionem sed solum originem et item conformitatem nature: sicut in persona dicitur. Dominus dixit ad me filius tu es tu ego hodie genui te. Post autem hec mystice accepisti per ut in alia et quoddam spumule coniugium. Nam sensualitas feminis non coparatur vero per ymaginem quam sensualitas regi debet. Unde et caput eius de vel potius ratione inferiori quoniam heret per oralibus disponendis mulieri coparat. viro autem ratione superiori que vacat contemplationi eternorum: que caput inferioris dicitur: quod enim rationes eternas sunt temporalia disponenda. Item illud Eccl. 25. Insolens et faciem exemplarum quod

tibi in monte monstratus est. ~~Dic~~it autem caput viri Christi: quod sola ratione superiorum sui partem deo inheret.

Lectio secūda.

Onus aut̄ vir orans aut̄ prophetans velato capite detur pat̄ caput suum. Omnis aut̄ mulier orans aut̄ prophetans non velato capite detur pat̄ caput suū. Unū est enim ac si decaluet̄. Hāz si nō velat̄ mulier: tondetur. Si vero turpe est mulieri tonderi aut decaluarī: velet caput suū. Vir quidē nō d̄ velare caput suū qm̄ imago z glia dei ē mulier aut̄ gloria viri ē.

Primum documento subiugit ammonitionem cuius rō sumit ex documento predictoris circa hoc duo facit. Primo ponit ammonitionem ex parte viri. Secundo ex parte mulieris. Ibi. **N**isi aut̄ mulier tē. Dicit ergo p̄dō. dictum ē q̄ ea put mulierē ē vir. **N**isi aut̄ vir orās aut̄ p̄phetas velato capite deturpat caput suū. Circa qđ considerandū ē q̄ quilibet hō iudicis assistens suā conditionē v̄ dignitatē debet p̄fiteri t̄ p̄cipiū assistens deo q̄ ē oīum iudex. t̄ iō q̄ deo assistit ordinatissime t̄ p̄uenitissime se gerere debet. Fin illud **Eccles. 4.** Cūtodi pedē tuū ingrediēs domū dei. Duplūciter aut̄ hō deo assistit. **N**o mō humana in dēū referens qđ quidē fit orādo. Fin illud **Eccles. 39.** In cōspectu altissimi dēf̄ cabit aperiet os suū in oratiōe t̄ p̄ delictis suis dep̄cabit. Alio mō diuinā ad homines deferens qđ quidē fit p̄phetando. Fin illud **Joel. 2.** Et fundam spūm meū sup̄ oīem carniē t̄ p̄phetabunt filii vestri. Unde signanter apls dicit. **A**ir orās t̄ p̄phetans his enim duob⁹ modis vir tanq̄ iudicii vel dñi affit. Dicit aut̄ p̄phetans duplūciter. **N**o mō inquantū hō alijs annūciat q̄ ei diuinitus reuelant. Fin illud **Luk. primo.** Zacharias pater eī implenus est spūfancio t̄ p̄phetaū dicens. **B**enedic oīs de⁹ lsl̄ tē. Alio modo dicit hō p̄phetans in q̄st̄ p̄fert ea que sunt alij res uata. vnde illi qui in ecclēsia dicunt p̄phetias vel alias sacras scripturas legunt dicunt p̄phetātes. Et sic acciūtū p̄tur infra. **14.** Qui p̄pheta t̄ ecclēsia edificat. **E**t ita etiā hic accipit. Pertinet aut̄ ad dignitatē viri ut infra patet. carere velamē capitū. t̄ iō dicit q̄ oīs vir orās aut̄ p̄phetas velato capite deturpat caput suū. **i.** rē tē uenientē sibi agit. Sicut enim in corpe pulchritudo dicit ex dedita p̄portione mēbroꝝ in cōuenienti claritate vel colore sit in actib⁹ hūanis dē pulchritudo ex debita p̄portione verboꝝ vel factorib⁹ in quib⁹ lumē rōnis resp̄les det. **ii.** q̄ p̄ oppositū turpitudō intelligit qn̄ oīra roem aliquid agit t̄ nō obseruat debita p̄portione in verbis et factis. Unde sup̄a. **7.** dicit ē. Si quis turpez se videri existimat sup̄ virgine sua q̄ sit sup̄adulta. Sed p̄tra hoc obiūcīt. Mā multi velato capite in ecclēsia orant absq; or̄ turpitudinē secretū orare volētes. Dicendū est aut̄ emē q̄ duplex ē oīo. Una puata quā. s. q̄s deo offert in propria p̄sona. Alio publica quā q̄s offert deo in p̄sona totū ecclēsiae: vt p̄z in oīonib⁹ q̄ in ecclēsia p̄ sacerdotes dicunt et de talib⁹ oīonib⁹ apls hic intelligit. **I**te obiūcīt de hoc q̄ dicit glo. q̄ p̄phetas dē scripturas referās t̄ fin hoc ille q̄ p̄dicat p̄phetat. Episcopi autē p̄dicant capite recto mitra. **S**ed dicendū ē q̄ ille qui p̄dicat vel docet in scholis ex p̄pria persona loquunt. Unde t̄ apostol? **20.** 2. nominat euangelium suūm sc̄ p̄prioī industria quā vrebatur in p̄edicatione euangeli: sed ille qui sacram scriptorūm in ecclēsia recitat. puta legendo lectionem

Explanatio sancti Thome

Vel epistolam vel euangelium ex persona totius ecclesie loquitur. Et de tali prophetante intelligi quod hic apelles dicit. Sed tunc remanet obiectio de his qui cantant psalmos in choro capite recto. Sed dicendum quod psalmus non cantant quasi ab uno singulariter se deo presentante: sed quasi a tota multitudine. Deinde cum dicit. His autem mulier. et ceteris ponit amonitionem quantum ad mulieres dicentes. Omnis autem mulier orans aut prophetans ut supra. non velato capite quod repugnat propter conditionem eius detur pat caput suum. item inconuenientem facit circa sui capitum detectionem. Sed contra hoc obiectum quod apelles dicit. i. ibi. 2. Docere in ecclesia mulieri non permittit. Non ergo copertum mulieri ut ore aut prophetica oratione aut doctrina. Sed dicendum est hoc intelligendum esse de omnibus actionibus quas mulieres in suis collegiis proferunt. Deinde cum dicit. Num est enim. et ceteris probat amonitionem predictam. Et primo inducit probationem. Secundo probat omisionem iudicium auditoribus committit ibi. Hosipi iudicat. et ceteris. Circa primum duo facit. primo inducit probationem. Secundo excludit oblectionem ibi. Veritatem negat vir. et ceteris. Circa primum ponit triplicem probationem. quarsum prima sumitur per comparationem ad humanae naturam. Secunda per comparationem ad deum. ibi. Alioquin non debet. et ceteris. Tertia per comparationem ad angelos cum dicit. Et propterea angelos. Circa primum considerandum est quod natura que ceteris animalibus prouidit auxilia sufficientia vite: hominibus prout ea imperfecta. ut per ratione arte visu manus sibi ea proficiunt: sicut ibauris dedit cornua ad defensionem. homines autem arma defensionis sibi preparant manuali artificio rationis: et inde est quod ars imitatur naturae et perficit ea quod natura facere non potest. Sic igitur ad tegumentum capitis natura homini dedit capillos: sed quod hoc tegumentum insufficiens est per artem preparat homo sibi aliud velamen. Eadem igitur ratio est videtur de velamine naturali capillorum et de velamine artificiali. Naturale autem est mulier et comis nutritur. Habet enim ad hoc dispositionem nature et ulterius inclinatio quedam inest mulieribus ad comedere nutriendam. In pluribus enim hoc accidit quod mulieres magis student ad nutriendam comam quam viri. Indetur ergo conditionem mulieri convenientem esse quod magis videntur velamine capitis quam viri. Circa hoc ergo tria facit. Primo ponit convenientiam velaminis naturalis et artificialis dicens. Dicunt enim quod mulier non velaine caput detur pat caput suum est enim. scilicet vienius rationis priuari velamine artificiali. ac si decaluerit. id est si priuaret naturali velamine capillorum quod in pena quibusdam predicit Esaias. 3. Decaluerit dominus verticem filiarum sion et crines eorum nudabit. Secundo dicit ad inconveniens dicens. Nam si non velatur mulier tondenda. quasi dicat si abiciat velamen articiale abiciat partem ratione etiam naturale quod est inconveniens. Sed contra hoc videtur esse quod sanctimoniales tondentur. Ad quod dupliciter potest responderi. primo quidem quod ex hoc ipso quod votum viduitatis vel virginitatis assumunt christi responsante. promovent in dignitates viriles: utpote liberate a subiectione virorum et immediate christi coniuncti. Secundo quod assumunt pueri lamentum religionem intrantes. Est autem consuetudo viris et tempore luctus comam nutrient quasi hec sit secundum conditionem convenientem. mulieres autem e contrario tempore luctus comam deponunt. Unde vicitur Ieremia. 7. Capillum tuum tondes et projice: sume indirectum planetum. Tertio et ceterum dicit propositum dicens. Si vero turpe. item indecens est mulieri tondere aut decalueri. id est priuari naturali velamine arte vel natura: vellet caput suum virens. scilicet velamine artificiali. Deinde cum dicit. Vir quidem. et ceteris ponit secundam probationem que accipit per comparationem ad deum. Et primo

inducit probationem. Secundo probat quod supposuerat istud. Non enim est vir. et ceteris. Dicit ergo primo. Dicendum est quod turpe est mulieri tonderi sicut et non velari: viro autem non est turpe cuius rostrum est hec. Vir quidem non debet velare caput suum quia est imago et gloria dei. Per hoc autem quod dicitur est imago dei excluditur quorundam errorum dicentium quod homo sicut ad imaginem dei non autem est imago: cuius contraarium hic apelles dicit. Dicabant autem quod solus filius est imago: fui illud. Colossians. Qui est imago inuisibilis dei. Est ergo dicendum quod homo imago dei dicitur et ad imaginem est enim imago imperfecta: filius autem dicitur imago non ad imaginem quod est imago perfecta. Quod cuius evidenter considerandum est quod de ratione imaginis in communione duo sunt. primo quidem similitudinem non in quibuscumque sed vel ipsa specie rei sicut homo filius assimilatur patri suo. Vel in aliquo quod sit signum speciei: sicut figura in rebus corporalibus. Unde qui figurantur equi vel certe dicuntur dicuntur imaginem eius depingere. Et hoc est quod dicit hilarius in libro de similitudinibus quod imago est species indifferens. Secundo requiritur origo. Non enim duos hominum qui sunt similes species unius imago alterius dicuntur ex eo origine sicut filii a parente. Nam imago dicitur ab exemplari. Tertio ad rationem perfecte imaginis requiritur equalitas. Quia igitur homo similitudinem deo simili memoriam intelligentiam et voluntatem metit quod pertinet ad speciem intellectualis nature: et hoc habet a deo: dicitur esse dei imago: quod tamquam est equalitas est dei imago imperfecta. Et ideo dicitur ad imaginem fui illud. Genes. 1. Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram: huius filius qui est equalis patri est imago perfecta non autem ad imaginem. Considerandum est etiam quod gloria dei duplicitur dicitur. Uno modo quod deus in se gloriosus est: sic hoc non est gloria dei sed potius deus est gloria hominis. fui illud post. Tu domine suscepimus te: gloria mea. Alio modo dicitur gloria dei claritas eius ab eo derivata. fui illud. Ex. 30. vlt. Gloria domini impinguata illud. Et hoc modo hic dicitur: quod vir est gloria dei in quantum claritas dei est immediate super virum resplendet. fui illud post. Signatus es super nos lumen virtus nra domine. Deinde cum dicitur. Num est enim. et ceteris ponit id quod ex parte mulieris dicens. Mulier autem est gloria viri et ceteris. quod claritas mulieris derivatur a viro. fui illud. Genes. 2. Nec vocabilis virago quoniam de viro sumpta est. Sed contra hoc obiectum quod imago dei attendit in hominem fui ipsum in quo non est dominus maris et feminae. vir dicitur. Colossians. 3. Non ergo magis debet dicitur quod vir dicitur imago dei mulier. Dicendum est autem quod vir dicitur hic duplicitate immagine dei fui quedam exteriora. id est quod vir est principium totius sui generis: sicut deus est principium totius universitatis: et quod de latere spiritu dormientium in cruce fluerunt sacra sanguinis et aquae a quibus subducata est ecclesia. Non enim quantum ad interiora dicitur quod vir species dicitur imago dei fui mente in quantum in eo ratione magis viget. Sed melius dicendum est quod apostolus signanter loquitur. Nam de viro dicitur quod vir imago est gloria dei: et de muliere autem non dicitur quod est imago et gloria viri: sed solum quod est gloria viri ut de intellectu et ceteris imaginibus dei coeuntur viri et mulieri: et autem gloria dei immediate per primum est viri. Ceterat autem considerandum propter quod vir non debeat velare caput sed mulier. Non quidem duplicitate acceperit potest. Non quidem quod velamen quod capitum supponit designat praeterea alterius super caput existentis ordine naturaliter: et ideo vir sub deo exiit non debet velamen habere super caput ut ostendat se immediate deo subesse. mulier autem debet velamen habere. ut ostendat se deum alteri naturaliter subesse. Unde cestus obiectio de seruo et subditio: quod hec subiectio non est naturalis. Secundo ad ostendendum quod gloria dei non est occultanda sed revelanda. gloria autem hois est oculata. vnde in psalmi. 5. Non nobis domine non nobis: sed nobis de gloria.

in epistolā I ad Corinthios XI

Lectio tertia.

Don enim vir et muliere est. sed mulier ex viro. Etem nō est creat⁹ vir ppter mulierē. sed mulier ppter vir⁹. Ideo debet mulier velamē habere sup caput suū. et ppter angelos. Veritamē neq; vir si ne muliere neq; mulier sine viro in dno. Hā sicut mulier de viro: ita et vir ppter mulierē. Omnia aut et deo. Ioh̄ iudicat. decet mulie rem nō velatā orare deū. Nec ip̄a natura docet vos. Q̄ vir quidē si comā nutritat ignominia ē illi. mulier vero si comā nutritat gloria est illi. quoniā capilli ppter velamine ei dati sunt. Si quis autē videtur contentiosus esse nos talē consuetudinē nō habemus neq; ecclēsia dei.

Premierat aplūs q̄ mulier est gl̄ia viri: quod hic pbarē intēdit. Et circa hoc tria facit. Primo ponit pphantōnē. Secundo assignat rationē eius qd̄ dixerat ibi. Etem nō est creatus re. Tertio infert cōclūsionē intentā ibi. Ideo debet re. Circa primum considerandū est q̄ sicut supra dicūm est. mulier dicitur gloria viri ppter quādā deriuatiōe et ideo ad hoc pbandū subdit. Nō enim prima scilicet rerum conditiōe vir est ex muliere scilicet format⁹. sed mulier ex viro. Dicitur enim gen. 2. Q̄ edificauit dñs de⁹ cōstātū quā tulerat de adā in mulierē. De viro autē dicitur. Formauit dominus deus hominē de limo terre. Deinde cū dicit Etem. re. Assignat rationē eius quod dixerat. Ad cuius evidentiā considerand⁹ est talis ordo pfecti et impfecti q̄ imperfecti in vno et eodē subiecto prius ē rēpōe q̄ pfectum. Pius enim aliquis homo est puer q̄ vir simpliciter tamē pfectus est prius īperfecto etiā rēpōe. Nam puer pductus ex viro. Hece igitur est ratio q̄re mulier pducta est ex viro q̄ pfectior est muliere qd̄ ex hoc pbat apostolus qd̄ finis est pfectior eo quod est ad finēs vir autē est finis mulieris. Et hoc est quod dicit. Etem nō ē creatus vir ppter mulierē sed mulier ppter virū in adiutoriū sc̄ generationis: sicut patiens est ppter agens et materia ppter formā. Unde dicitur gen. 2. Non est bonū hominē esse solum: faciam⁹ ei adiutoriū simile sibi. Deinde cū dicit Ideo debet re. Infert conclusionē intentaz dicens: Ideo sc̄ quia vir est ymagō et gloria dei: mulier autē est gloria viri. mulier debet habere velamē sup caput suū quando sc̄ deo assūt orando vel pphētando. ut per hoc ostendatur q̄ non immediate sub̄ deo. sed subiecta etiā viro sub̄ do. h̄oc enim significat velamē qd̄ capitū supponit. Unde alia littera habet q̄ mulier debet habere potestatē super caput suū et idē est sensus. Nam velamē est signū potestatē fīm q̄ in p̄s. dicitur. Imposuisti homines super capita nostra. Deinde cū dicit. Et ppter angelos re. Assignat tertīa rationē q̄ sumitur ex pte angelorum dicēs: Et etiā mulier debet habere velamē sup caput suū propter angelos. Qd̄ quidē dupliciter intelligi potest. Uno modo de ipsius angelis celestibus qui cōuentus fidelium visitare creduntur. precipue quando sacra misteria celebantur. Et ideo tunc tā mulieres q̄ viri ad reverentia eoz honeste et ordinate se debent habere fīm ilud p̄s. In cōspectu angeloz pfallā tibi. Alio modo pōt intelligi fīm q̄ angeli dicuntur sacerdotes in q̄tūz diuina populo annūciant fīm illis Mal. 2. Labia sacerdotis cū sicutiūt scientiā et legē requirent ex ore eius q̄ angelus

domī exercitūt el. Debet ergo mulier velamen habere semper in ecclēsia ppter angelos id est ppter sacerdotes dupli ratione. Primo quidē ppter eoz reuerentiaz ad quā pertinet q̄ malices corā tis honeste se habeat. Unde dicitur Ecc. 7. Honora deū ex tota aia tua et honorifica sacerdotes illius. Secundo ppter eoz cautelā ne scūt̄ ex cōspectu mulier nō velatā ppter cōcupiscētiā p̄centur. Unde dī Ecc. 9. Virgine ne aspicias ne forte scāvalizeris in decoro illius. Aug. aut̄ alter exponit p̄dica. Ostendit enī q̄ tam mulier q̄ vir est ad ymaginē dei per hoc qd̄ dicit ep̄b. 4. Renouamini spū mentis vīrē et inuite nouū hominēt qui renouatur in agitacione dei fīm ymaginē eius qui creauit eū vbi non est masculus et femina. Et sic patet q̄ ymagō dei attendit in homine fīm spiritūt in quo non est differentia masculi et feminine. et ideo mulier est ymagō dei sicut et vir. Expōse enī dicit gen. 1. q̄ et eauit deus hominē ad ymaginē suā masculū et femina creanit eos. et ideo Aug. dicit hoc esse intelligentiū in spirituali coniugio qd̄ est in anima nostra in qua sicut supra dictū est sensualitas vel etiā inferior ratio se habet ppter modū mulieris. ratio autē superior per modū viri in q̄ attendit ymagō dei. et fīm hoc mulier est ex viro et ppter virū q̄r administratio rex temporali vel sensibilis cui intēdit inferior ratio vel etiā sensualitas debet deduci ex contemplatione eternoꝝ que pertinent ad superiorē rationē et ad eā ordinari. et ideo mulier dicitur habere velamē vel potestatē super caput suū ad significandū q̄ circa tempora lita dispensanda debet homo coibitionē quandā et refrenationē habere ne ultra modū homo p̄grediat in eis diligendis. que quidē coibitio circa amorē dei adhiberi nō debet eū pceptū sit dectro. 6. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo. Nam circa desideriū finis nō apponit mēsura quā necesse est apponi circa ea que sunt ad finē. Medicus estī sanitatē inducit q̄to pfectiore pōt. nō tamē dat medicinā q̄to malorē potest. sed sc̄bū determinata mēsum. Sic vir nō debet habere velamē sup caput. Et hoc debet ppter angelos sanctos. quia sicut in glo. dicit gratuita est sanctis angelis sacrata et pta significatio. Unde et aug. dicit. 19. de ciuitate dei q̄ demones alliciunt q̄bus dan sensibilis rebus. non sicut aīalia cibis sed sc̄bū spiritus signis. Deinde cū dicit Veritamē neq; vir re. excludit dubitationē que posset ex dictis oriri. Quia enim dixerat q̄ vir est gloria dei. mulier autem est gloria viri. posset aliquis credere vel q̄ mulier nō esset ex deo vel q̄ nō haberet potestatē in gratia. Unde primo hoc excludit dicens: Licet mulier sit gloria viri qui est glōia dei. verū tamē neq; vir est in vno id est a dño pductus sine muliere. neq; mulier sine viro. viriōs enim de⁹ fecit fīm illō gen. 1. Masculū et feminā creauit eos. Ut aliter. neq; vir ē si ne muliere ē fīm id est in gratia dñi nr̄i iehu xp̄i. neq; mulier sine viro q̄r vteres p̄ gratiā deī saluat̄ fīm illud gal. 3. Quicunq; in xp̄o baptizati estis xp̄i induistis. Et postea subdit. Non est masculus neq; femina sc̄ generationis in gratia xp̄i. Secundo assignat rationē dicēs: Nam sicut in p̄sima rerū institutiōe mulier ē ex viro formata. ita et in subsequentiōbus generationib⁹ vir ppter mulierē pductus ē fīm illud Job. 14. Non natus de muliere. Nā prima p̄ducio hominis fuit sine viro et muliere qd̄ de⁹ formavit hominē de limo terre. cuā de costa viri. ut ibidē legit. Tertiā autē est ex viro et muliere sicut abel natus est ex adā et eua vt legit gen. 4. Quartā autē est ex muliere sine viro xp̄i ex virgine fīm illud gal. 4. Misit de⁹ filii suū factū ex muliere. Tertio ostendit rationē esse cōnientē dicēs: Omnia autē ex deo q̄r sc̄s et hoc cōm̄ q̄ mulier primo fuit ex viro. et hoc q̄ postmodū vir est ex muliere est ex operatiōe diuina. Unde ad deū p̄tinentia vir q̄ mulier. Unū dī No. 11. p

Explanatio sancti Thome

Ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia. **D**einde cum dicit
Goliophi iudicare te. committit iudicium eius quod dixerat audi-
toribus. **E**t circa hoc duo facit. **P**rimo committit iudicium rationabilibus
auditoribus ibi. **S**i quis autem videt te. **C**irca primus quartus facit. **P**rimo committit auditoribus
iudicium eius quod dixerat mox eius quod confidit se sufficienter
probasse dicens: **G**oliophi iudicare de auditibus. **T**unc dicit Job. 5. **L**o-
quentes id quod iustus est iudicatur. **E**t. 12. **H**omine auris tua
viudicatur. **S**econdo ponit sub questione id de quo debet
esse iudicium dicens: **D**ecet mulierem non velata orare deum.
Hoc phibetur. 1. **P**ro. 3. vbi dicit quia si sit non exterius cap-
pillaatura. **T**ertio ostendit unde debet lumere suum iudi-
cium. quia ab ipsa natura et hoc est quod dicit. **N**ec ipsa natura
ta docet vos. **A**t vocat hic naturam ipsam inclinationem natu-
ralis quam in multis mulieribus ad nutriendum comam quam est naturale
velamen non ait viris. **Q**uemque inclinationem naturalis esse ostendit
quod in pluribus invenientur. oportet autem ab ipsa natura doceri.
quia est de opus. sicut in pictura instruunt aliquis
artificio pictoris et idea nostra quosdam dicit. **E**sa. 24. **T**ra-
gressi sunt leges mutauerunt ius dissipauerunt sedis semper
paterum id est ius naturale. **Q**uarto autem a natura sumit rationem et puto ponit id quod est ex parte viri dicens: **Q**ui vir quidem
si comam nutritur mox mulieris ignominia est illi id est ad
ignominiam ei reputatur apud plures homines. quod hoc vi-
detur mulieribus esse. **E**t ideo **E**ze. 44. dicit. **H**acerdos res comam non nutritur. **N**ec est instantia de quibusdam qui in
veteri lege comam nutriterunt. quod hoc erat signum quod erat
positum in lectio veteris testamenti ut dicitur. 2. cor. 3. **S**e-
condo ponit id quod est ex parte mulieris dicens: **M**ulier et si
comam nutritur gloria est illi. quia videtur ad ornatum eius
pertinere. **A**nde dicit **C**an. 7. **L**orem capitatis eius sicut pura regis. **C**ontra assignat con sequentem rationem cui dicit. **Q**ui
capilli dati sunt ei scilicet mulieri per velamine. et ideo eadem
ratio est de capillis nutritiis et de velamine artificiali ap-
ponendo **C**an. 4. **C**apilli tuisi sunt greci caparum te. **D**einde
de cum dicit **S**i quis autem videt te. **C**oprimit pteruos audi-
tores dicens: **S**i quis autem videtur stercoriferus esse ut
scilicet rationibus predictis non accusat sed confidentia clari-
moris veritatem impugnat quod pertinet ad ceterationem ut **A**mbrosius
dicit contra id quod dicit Job. 6. **R**espodete obsecro atque con-
tentione. **A**t puer. 20. **H**onor est ei qui separat se a ceteris
rationibus. **H**oc sufficiat ad copiendum tale. quod nos iudei
in spiritu credentes tales co-sicutudinem non habemus sed quod mu-
lieres orientis non velato capite neque etiam tota ecclesia dei per
gentes diffusa. **A**nde si nulla esset ratio hoc soli deberet
sufficere ne aliquis ageret ratio communae ecclie co-sicutudine.
dicit enim in psalmi. **Q**ui habitare facit vestrum moris in domo.
Unde augustinus dicit in epistola ad casulanum quod obstat in quod non
nihil certi diffinita sacra scriptura. mos populi dei atque institu-
ta maiorum per legem habenda sunt.

Lectio quarta.

Lectio quarta.
Hoc aut̄ p̄cipio nō laudās q̄ nō i me-
b lius s̄z i dēteri⁹ p̄cētis. Prīmū qdē
cōueniētib⁹ vob i eccliaz; audio scis-
suras esse inter vos ⁊ ex p̄t credo. Nā opos-
tet ⁊ hereses esse vt ⁊ q̄ p̄bati sūt māifesti fi-
ant i vob. Cōueniētib⁹ ergo vob in yñū iam
nō ē dñicā cēnā māducare. Unusq̄s em su-
am cēnā p̄sumit ad māducādū. Et ali⁹ qdē
esurit. ali⁹ āt ebri⁹ ē. Nāqd domos nō habe-
tis ad māducādū bibēdū. In eccliaz; dei cō-

temnitis: et confunditis eos quod non habet. Quid dicat vobis. Laudo vos: in hoc non laudo. Postquam aplius redarguit corinthios de eorum errore in habitu. quod scilicet mulieres ad sacra mysteria pertinebant capite non velato. Prolegit arguit eorum errore de scissuris in pectus. quod scilicet dum conueniret ad sacra mysteria pectenitibus vacabant. Et primo tagit eorum defectus in generali. Secundo in speciali libri. Primum quod tecum dicit. Dicit enim pater. Hoc autem quod dicit est superius quod mulieres velate sunt in ecclesiis precipio ut si tripli eos induceret ad hunc obfuscam. Tertius quod tunc dicit. Secundo plaudine. Tertio precepit quod soli sine alijs necessitate induceret prius. 3. Cuncti precepta mea et viues. Et secundum. 4. Quod suniculus triplex difficultates impedit. Non laudatis sed magis vituperatis quod mulierem in ecclesiis non in melius sicut deberet esse. sed in determinatis ex culpa vestra. Quia enim australia gruea putata colubrum. ous. natalli instinctu in unum pertinet ut sit eius corporaliter melius. Unde et hoc cum sit australis gregale vel sociale. et probus probat sed roem agere debet ut multi in unum conueniant. propter aliquod melius sicut in rebus claris et multo in unitate ciuitatis conuenient ut sit eius melius claris scilicet secundum ppter securitatem et sufficientiam vite. Et ideo fidèles in una conuenient debet ppter aliquod melius spissam finem illud posse. In conuenientiōne populos in unum reges ut fūlūt dominum. Et alibi. In sillo historiā et congregatio magna opera dō. Sed isti in determinatiōne conuenientib[us] ppter culpas quod comitentib[us] ad conuenientiōnē. Esa. 1. Iniquus sit certus viri. Ecc. 21. Stupra collecta sinagoga peccantibus. Deinde cum dicit. Primum quod tecum dicit. Secundum in speciali libri quo in determinatiōne conuenient. Et primo ppter inuidiū culpę dicēns ppter quod inter cetera scilicet quod in determinatiōne conuenientib[us] vobis in ecclesia audio scissuras esse in te vos scilicet ppter nō tenet quod exercet. Secundum quod eccliesi non pertinet quod in unitate constitutum finem illud episcopum. 4. Unus corpus et unus spiritus sicut vocari est in una spe votacionis vero. Hoc enim dicitur Esa. 22. Sicas suras ciuitatis dauid videbitis quod multiplicate sunt. Hic autem glo. quod dicēdo primū ostendit quod primū malum est dissensio unde cetera oruntur vobis enim est dissensio nihil recum est. Sed contra videtur esse quod dicitur Ecc. 10. Initium oīs petri supbia. 7. 1. ibi. 16. Radix omnis malorum cupiditatis. Dicendum est autem quod hec auctoritates loquuntur quod tu ad petram personalia singularium hominum quod rū primū est supbia ex parte auerisiorum et cupiditas ex parte queris. Sed glo. sed loquuntur de peccatis inlitteritudinis inter quod primū est dissensio quod cum solu[m] rigor discipulis. Unus autem Jacobus. 3. ubi est zelus et perturbatio ibi inconstitutio et omnes op[er]e peccatum. Secundum ppter crudelitatem auditorum cum dicit. Et credo ex parte id est quoniam ad aliq[ua] vicia quod erat ad attentionem patris. finis illud quod dicitur. 5. 1. Cotidie sicut in te vos. Hoc autem dico quod vnuisq[ue] viri dicit. ego quod est pauli. ego appollo. ego do cephe. Alius vero non erat optime sed ex persona ibi subdit. Ego autem christi. Unus etiam can. 2. Sed liliu[m] inter spinas sic amica mea in effigie illas. Id est boni inter malos. Tertio assignat ratione eius credulitatem dicēs: Nā opozit nō solu[m] qualiter scissuras habent heresies esse. Ubis duo consideranda sunt. Primo quod sit heresies secundum quod oportet heresies esse. Circa primū secundum quod sicut hyero. dicit super epistles ad galatas. heresies grecorum ab electione dictae. quod scilicet eis subi[n]t[er]veniunt eligat disciplina quā putatur esse meliorē. Ex quo duxi accepti ppter. Primo quod ergo per eum heresies est quod privata disciplina sequatur quod per electionem ppter am non aut disciplina publica quod diuinum tradidit. Secundo quod discipline aliquas p[ro]tinacit[er] inheritance. Nam electio firmat inheritance. et ideo hereticus sed et spernēs disciplinam fidei qui diuinum tradidit p[ro]tinacit[er] p[ro]prio errore sectatus. Persinet autem aliud ad disciplinam fidei dupli. Uno modo ducere sicut articuli fidei quod se credere possunt. Unde error circa hos finis se facit hereticus qui p[ro]tinacia affit. Non potest autem a illi errore ppter simplicitatem aliquam excusari p[ro]prie[ter] tamen ad ea

in epistola I ad Corinthios XI

de q̄b^o ecclia solēnizat & q̄ cōit versant in ore fideliū. sicut misteriū trinitatis nativitat̄ xp̄i & alia hīmoi. Quedā nō indirecē p̄tinē ad fidelis disciplinā in q̄nti lēs ip̄a nō p̄ponit ut, p̄p̄ se credē ad d̄s ex negatiōe eoz seq̄t aliqd p̄trū fidei sicut si negeȳsas fūlū filius abrac̄. Sequit aliqd q̄o trāriū fidei lēs sacra scripturā p̄tinere aliqd falsi. Ex tib⁹ aut̄ nō iudicat̄ aliqd heretic⁹ n̄si adeo p̄tinac̄ pleueret & ab errore n̄ recedat etiā viso q̄d ex hoc sequat̄. sic igit̄ p̄tinacia q̄ aliqd cōnit̄ in his q̄ sunt fidei d̄recte v̄l̄ idē subire iudiciū ecclie facit hoīem hereticū. tal̄ q̄tū nac̄ia p̄cedit ex radice sup̄bie q̄ aliqd p̄fert sensu suu⁹ totū ecclie. Un̄ ap̄se d̄ic̄. ad thi. 6. Si q̄s ali⁹ doez & nō ac̄e sc̄it sanis fūmonib⁹ dñi uero xp̄i. t̄ ei q̄ fm̄ p̄tēat̄ ē de c̄trine sup̄bus etiā nihil sc̄iēs ls langua c̄rca q̄st̄ioēs & p̄gnas v̄boū. Sec̄do p̄siderādū ē q̄o oporteat heretics esse. Si em̄ oportunū ē heretics esse. videt̄ q̄ sint cōm̄p̄abiles & nō sint exirpādi. Sz d̄ic̄dū ē q̄ dupli de aliq̄ q̄ oportet illiē ē. Nō mo ex intētione illi⁹ q̄ hoc agit put̄a si dicam⁹ q̄ oportet iudicia ēē. q̄r̄ sc̄iēs iudicia exercitēs intēdūt̄ iusticiā & pacē in reb⁹ huānis p̄stitutē. Alio mo ex intētione dei q̄t̄ mala ordīnat̄ in bonū sicut p̄fēc̄tione tyrānoꝝ ordināvit in glām maritiz. Un̄ Aug. dicit̄ in encheridion q̄ de⁹ ē adeo bon⁹ q̄ nullo mo p̄mitte ret̄ fieri aliqd malū: nisi ēē adeo potēs q̄ de quolibz maslo posset elicerē bonū. & fm̄ hoc dicit̄ Mat. 18. Necesse ē ve veniat̄ sc̄adala. verūtāmē ve hoī illi⁹ q̄ ē sc̄adala ve nit. & fm̄ hoc b̄ dicit̄ ap̄ls q̄ oportet heretics esse ex eo q̄ de us maliciā heretic⁹ ordīnat̄ in bonū fideiū. Et hoc v̄l̄ p̄mo q̄dē ad maiore declarationē veritati. Un̄ dicit̄ aug. in glo. ab aduersario mora q̄st̄io discediū existit occasio. Multa q̄ppē ad sc̄iē catholīcā p̄tinētiā dī heretic⁹ calcida inquietudē excoigūt̄ ut aduersari eos defēdi possint: & p̄st̄rāndū diligēt̄ & intelligēt̄ clari⁹: p̄dicāt̄ in stanti⁹. Un̄ & puer. 27. Ferri ferro acuit̄ & ho excuit̄ fa ciē amici sui. Sec̄do ad māfestādū firmitatē fidei ī hīa q̄ recte c̄dūt̄. Et hoc est q̄ b̄ subdit̄ ap̄ls. Ut q̄, p̄bat̄ id ē approbat̄ sunt a deo. māfestāt̄ fīat̄ in vobis id est in vobis Sap. 3. Lan̄ q̄ auruz in fornace p̄baut̄ illos. Deinde cu dicit̄. Q̄uenientib⁹ ḡ vob̄ t̄. redarguit̄ eos de r̄to v̄lecto. q̄r̄ sc̄iēs pectabāt̄ in modo & ordīne sunnēdi corp⁹ xp̄i. Ap̄t̄ totū q̄s sequit̄ dupli exponi. Sec̄do at̄ p̄mā expōsitionē redarguunt̄ de hoc q̄ corp⁹ xp̄i p̄sāt̄ ac̄cipiebant̄. Circa hoc ergo quatuor facit. P̄r̄io p̄dit detrimētū q̄d̄ īcurrebat̄. Sec̄do p̄dit culpā ibi. Anūsūlq̄ em̄ t̄. Ter tio inqrit̄ de causa culpi ibi. Num̄dōs dōs t̄. Quarto ecclūdūt̄ corp⁹ vitupatiōeib⁹ ibi. Quid dīca vob̄ t̄. Dicit̄ ḡ p̄mo ita. Q̄uenientib⁹ vob̄ sc̄issure sūt inē vob̄. Orgo d̄c̄dūt̄ uenientib⁹ vob̄ in vnu co: pe nō aō. Ja ad hoc adueniēt̄ q̄d̄ nō est id est nō licet v̄l̄ nō cōpetit vob̄ dñicā cēnā manducāre id est sumere eucharistie sacramētū q̄d̄ dñs in ce nā dīscipul̄ dedit̄. Hoc ei sacramētū vt aug. dīc̄ sup̄ Do bānēm est sacramētū vñtar̄ & charitas. Et ideo no cōs petit dissidentib⁹. Cati. 5. Comedit̄ amici & bibite & ēbiliāt̄ charitatis. Ul̄ mel̄ p̄t̄ referri ad ea q̄sequunt̄. vt sit sensus. Mō solū z̄cientib⁹ vob̄ sc̄issure sūt inē vob̄ sed z̄cientib⁹ vob̄ sc̄iēt̄ vob̄ z̄cientib⁹ id est in p̄tī hoc dēministrāt̄ habet̄ & nō ē id ē nō licet vobis dñicā cēnā māducā ad quā p̄sāt̄ accedit̄. Quia em̄ dñs dīscipul̄ suis post ce nā hoc sacramētū tradid̄ vt legit̄ Mat. 26. volebāt̄ etiā corinbib⁹ post cōmūnez cēnā sūtere corp⁹ xp̄i. Sz dñs hoc rōnabilit̄ fecit̄ pp̄t̄ tria. Pr̄io q̄d̄ q̄ ordīne cogruo figura p̄cedit veritati. Algn̄ aut̄ paschal̄ erat figura siue vmbra bñi sacramētū. Et ideo post cēnā agni paschal̄ xp̄s hoc sacramētū dedit̄. Dicit̄ em̄ colo. 2. de ob⁹ legalib⁹ & sunt vmbra futurō: corpus aut̄ xp̄s. Sec̄do vt ex hoc sacramētū statim ad passionē trāst̄ret̄ cui⁹ hoc sacramētū ē memoriā.

riale. Et ideo dixit discipulis **S**urgite eamus hinc scz ad passionem. **T**ertio ut art*o* ipse m̄eret hoc sacramēti cordibus discipuloꝝ qb*o* ipm̄ tradidit in vltio suo recessu. **S**z in reverentia tāti sacramēti postmodū ecclia iustuit q̄ non nisi a leuius sumat; q̄ excipiunt iñfirmi q̄ in necessitate q̄ legez nō bz pñt nō leuius sumere corp*o* xpi. **D**uia x̄o aq̄ no soluit leuius. **E**stimauerunt qdaz q̄ post potū aq̄ poss̄ aliq̄ sumere hoc sacramētu ꝑptum q̄ vt dicunt aq̄ nō nutrit scit nec aliq̄ aliud simplex elemētu. **A**gnus aq̄ bz se nō nutrit et hoc nō soluat leuius ecclie. **F**m̄ q̄ cuncti aliq̄ leuiantes nutrit tñ aliq̄ admixta ideo soluit leuius nature et fin hoc dicunt aliq̄ leuius q̄ scz eadē die nihil supserit nec cibi nec por*o*. **L**et q̄ reliq̄ cibi q̄ in ore remanet sumunt p̄ modū saline, hoc nō spedit aliq̄ cibis e iunos. **S**iliq̄ et nō spedit aliq̄ e iunios si tota nocte nihil dormierit vel si etiā nō sunt plene digesti dumō eadē die omnino cibi vel pot*o* nihil sumperint. **E**n q̄ p̄cipiū dei est sumēdu fin vīm ecclie a media nocte ideo quicquid post mediā noctē aliq̄ supserit q̄tūcūs modicūm cibis vīl potus nō potest eadē die sumere hoc sacramētu. **I**nde inde cū dicit **V**nuſq̄s em̄ rc. **N**ō dīt culpam p̄ pmo bz q̄ peccabat in deū. **S**ed oꝝ p̄t peccabat in p̄ximū ibi et aliis qdē rc. **D**icit ergo p̄io ideo dico q̄ nō licet vobis dominica cénā māducare qz vnuſq̄s vīm p̄sumit id ē ante sumit suā cénā scz ciboz comuniū ad māducādū. **Q**uilibet em̄ eoz portabat ad eccliam fercula p̄parata et comedebat q̄libz scoris ante q̄ sumeret sacra mīstera. **O**see. 4. **S**eparatiē s̄cōnviui eoꝝ nūc interibit. **E**c. 11. dicit in ps̄ona p̄ci **I**nueni regem mibi et comedebā de bonis meis solus. **H**einde cū dīt. **E**t al^o qdē rc. Arguit culpā eos in q̄tu erat xtra p̄ximū. **D**ivites em̄ laute comedebat in ecclia et bibebat vīsc ad ebrietatem. paup*ib* q̄ nihil dasbat ita q̄ remanebat elurientes. **E**t hoc est qd̄ dī. **E**t al^o qdē esurit scz paup q̄ nō habuit vñ sibi p̄paret. alē aut̄ ebiꝝ est scz diues q̄ supflue comedebat et bibebat. **S**id qd̄ dicit Beem̄. 8. **C**omedite pinguisat bibite mulū et mitrite p̄tes eis q̄ nō p̄parauerit subi. Job. 31. **S**i comedi bussellā mīcā sol^o et no comedit pupili^o ex ea. **H**einde cum dicit Mūqd domos rc. **A**ndit de cā hui^o elpe. **A**ut̄ p̄lo excludit cām p̄ quā poterat excusari. **M**ō em̄ ē līcitu domū dī q̄ deputata sacris vīb^o; cib^o vīb^o applicare. vñ t dñs Jo. 2. eiçcēs em̄tēs et vēdētes de tēplo dixit. **D**omus mea dom^o ordis vocabit. vos at̄ fecisti eā domū negotiatiōis. **E**t aug. dicit in regla. In oratorio nō alioq̄ faciat nisi ad qd̄ factū ē vñ t nomē accepti. tñ pp̄t necessitatē q̄n̄. alioq̄ alia domū nō iñveniret līcīte poss̄ ecclia vti ad manus ducādū vel ad alios hñto līcitos vīus. **B**āc ḡ excludit ap̄ls dīces. Nunq̄d nō habet domos scz p̄priās ad māducādū et bibēdū. vt pp̄t hoc excusēti si in ecclia p̄iuia celebret; q̄ debet; in p̄prijs domib^o facere. **A**n̄ et **V**nc. 8. dicit et leui fecit xpo magnū in domo sua. **S**ed oꝝ cū dicit Aut ecclēsia dei rc. **A**sserit cām q̄ eos inexcusabiles reddit. q̄p̄ p̄ia est p̄tēp̄ ecclēsiae dei. **E**t banc p̄t dīces. Aut ecclēsia dei p̄tēp̄nt. et ideo in ecclia p̄mit cénā vīram ad māducādū. **A**t p̄t b̄sumi ecclēsia tā p̄gregatiōe fidelis q̄ etiā p̄ domo sacra q̄n̄ est xtēnēda fin illō p̄. **D**omū tuā decet letitudo. **E**t Je. 7. **A**nt̄ qd̄ spelūca latronū facta ē dom^o ista in q̄ uocatiū ē nomen meū in oculis vīrus. **I**sti aut̄ vīrus xtēnēbat dū p̄tē pūētu fideliū in loco sacro cōniuiū celebrabat. **S**ed oꝝ ponit p̄tēp̄ primoꝝ i hoc q̄ subdit. **E**t p̄fudit eos q̄ nō habēt. **I**n hoc em̄ pauges erubebat q̄ ipi eluriebat in cōspecu toti m̄litūtis alioꝝ laute comedebit et bibētibus. **D**icit et puer. 17. Qui sp̄icit pauperē expozibat fatorē ei^o. **E**t Ecc. 4. Alaz elurientē ne delisperer. **H**einde cū dicit Quid dīca rc. p̄cludit coꝝ vitupatiōis dīces. **Q**uid

Explanatio sancti Thome

Dicā vobis ex consideratiōe p̄dictorū. Nūq̄d laudo vos? Et r̄ndet. Et si in alijs factis laudo vos, in hoc tñ facto non laudo. Et est aduertēdū q̄. S. dū de habitu mulieb̄ loq̄etur saltē yronice laudauit eos dicēs: laudo vos q̄ p̄ omnia mei tc. Hic vō nec yronice vult eos laudāt q̄ in grauiorib̄ deliciis nullo mō sūt p̄tōres palpandi. Enī t̄ in ps. 82. Qm̄ laudat p̄tōrē in consideratiōiis aie sue t̄ iniqui? bñdīa cīf̄. exacerbavit dñm p̄tōrē. Et Isa. 5. Popule meū q̄ beātū te dicūt īpī te sc̄ipūt. Et aliaz vō expositionē arguunt de alia culpa. In p̄mitua em̄i ecclesia fideles panē t̄ vīnū offerebāt q̄ p̄secratabāt in lāgūnē t̄ corp̄ xpi. q̄b̄ la p̄fira tis diuitias q̄ multa obtulerāt eadē sibi repetebāt. Et s̄ ip̄i habūdāne sumebāt paupib̄ nibil sumētib̄ q̄ nibil obtulerāt. De hac q̄ culpa apostol̄ eos h̄ reprehēdit dicēs: Et ueniētib̄ vobis in vīnū iā nō ē id nō p̄tigit inf̄ vos dñs cā cēna māducare. Lena em̄i dñi ē cōs̄i toti familiē. vīnū q̄s q̄ vīm sumit eā nō q̄s cōmūnī s̄z quāt̄ p̄pīa. dū s̄bi vult vēdicare q̄d̄ deo obtulit. t̄ hoc ē q̄d̄ subdit. Anus q̄s̄ plūmit. I. p̄spītuof̄ attēpīt ad māducāndā cēnā s̄c̄z dñi. I. panē t̄ vīnū p̄secrāt̄ quasi s̄c̄z. I. quasi p̄pīa vēdīcās. I. ea q̄ p̄secrāt̄ sūt dñi in suēs vīus. Et ita sequit̄ q̄ ali? I. paup̄ q̄ nibil obtulit esurit nibil. I. sumēs de p̄secrāt̄. Ali? At. I. diues qui multa obtulit ebul̄ ē ad lāram p̄pter hoc q̄ nīmū lūpīt de vīo p̄secrato quod. I. quasi p̄pīi reponoc̄t. Et videb̄t hoc ē q̄d̄ p̄sible quod de vīo p̄secrato aliquis leb̄ret vel etiā nutrīlat de pane. q̄m post p̄secratiōe sub specieb̄ panis t̄ vīni nibil remanet nisi substātia corp̄i xpi t̄ lāguis q̄ nō p̄t p̄uerit in corp̄i homīnīs; ad hoc q̄ ex eis nutrīat̄ aut leb̄ret̄. Dicit̄ q̄ quidā q̄ hoc nō fit p̄ aliquā p̄uerionē s̄z p̄ solā mutationē tēsum̄ um homīs ab accidētib̄ panis t̄ vīni q̄ remanet post p̄secratiōe. Soluerūt em̄i homīes ex solo cibō odore coſtari t̄ ex multo odore vīni stupefieri t̄ quasi inebriari. Sed p̄fīatio vel stupefactio q̄ p̄uēt ex sola mutatione sensū quo tē durat. cū in post p̄secratiōe panis aut vīni si vīnū in magna tētitate sumereat aut panis diu sustentaret̄ hō p̄p̄t panē aut stupefieret̄ p̄p̄t vīnū. Et p̄terea māfēlū ē q̄ panis p̄secrāt̄ in alijs substātia cōuerit p̄t̄ ex hoc q̄ p̄putrefactōz. Itolūk̄ i p̄lueres. aut p̄ p̄būstōnē in cīnerēs cū ad nutritiōnē nibil aliud requirat̄ q̄ p̄ cībus cōuerit̄ in substātia nutritiōnē. Quidā q̄ posuerunt̄ q̄ panis aut vīnū p̄secrāt̄ p̄t̄ p̄uerit̄ in aliud t̄ sic nutrīt̄ q̄ remanet̄ ibi substātia pāis aut vīni cū substātia corp̄i xpi t̄ lāguis. Et hoc repugnat vōb̄ scripture. Nō cū vēru ēt̄ q̄d̄ vīs dīc̄t̄. Mat. 26. Hoc est em̄i corp̄ meū q̄ hoc demōstrāt̄ ē pāis. I. potiū ēt̄ dīcēdū b.i. In hoc loco est corp̄ meū. Et p̄terea corp̄ xpi nō īcipit ēt̄ i hoc sacramēto q̄ loci mutationē q̄ iā desineret̄ esse in celo. Enī reliq̄tur q̄ ibi īcipiat̄ ēt̄ q̄ cōuertere alteri. I. panis in ip̄m vīnū nō p̄t̄ ēt̄ q̄ remaneat substātia panis. Et ideo alij dixerunt̄ q̄ remanet̄ ibi forma substātialis panis ad quā p̄t̄ opatio rei t̄ ideo nutrit̄ sicut̄ t̄ panis nutrit̄. Sed hoc nō p̄t̄ ēt̄ q̄ nutrit̄ est cōuerit̄ in substātia nutrit̄. quod nō cōpet̄ nutritiōnē rōe forme cui? est agere. sed magis rōe materie cui? est pari. Enī si ezz̄ ibi forma substātialis panis nutrit̄ nō poss̄t̄. Alij vō dixerunt̄ q̄ acr̄ circumstāt̄s p̄uerit̄ vel in substātia nutrit̄ vīl in quodcūq̄ aliud h̄mōi. sed hoc nō poss̄t̄ fieri absq̄ mīta cōdēlātōe serio q̄ sensū latere nō poss̄t̄. Et ideo alij dixerunt̄ q̄ diuina virtute ad hocq̄ sacramentū nō dēphendat̄ bīfōt̄ p̄ueriōib̄ redit̄ substātia panis t̄ vīni. I. hoc videb̄t̄ ēt̄ possibile q̄cūz substātia pāis cōuerit̄ sit in corp̄ xpi non videt̄ q̄ poss̄t̄ substātia panis redire nisi cōuerteret̄ corpus xpi cōuerteret̄ in panem. Et p̄terea si substātia pāis redit̄ nūt̄ hoc est manentib̄ accidētib̄ pāis t̄ sic simul erit ibi substātia panis t̄ substātia corp̄is xpi quod. S. ip̄probatum est

Nā tā dñi est ibi substātia corp̄is xpi q̄ dñi species manet̄. Aut redit̄ specieb̄ nō manentib̄ quod enī ē ip̄ossible. q̄ḡ sic esset substātia panis absq̄ p̄pīs acētib̄ nūt̄ forte intelligat̄ q̄ deus tñmō cōuersiōis causeret̄ ibi quādā māteriā q̄ sit subiectum hui? cōuersiōis. Et meli? est ut dicāt̄ q̄ sicut virū p̄secratiōis miraculoſe cōferit̄ specieb̄ pāis t̄ vīni ut substātia sine subiecto ad modum substātiae. ita et̄ eis miraculoſe cōferit̄ ex cōfēanti? q̄ agat̄ t̄ patianē quic̄ quid agere aut pati poss̄t̄ substātia panis aut vīni si adēset̄. Et hac rōe species ille pāis t̄ vīni p̄t̄ nutrit̄ t̄ leb̄ra re. sicut si esset̄ ibi substātia panis t̄ vīni. Cetera no mutātur a prima expositione.

Lectio quinta.

Ego em̄i accepi a dñō q̄d̄ t̄ tradidi vōbis: qm̄ dñs iēsū i q̄ nocte tradebat̄ accepit panem: t̄ grās agēs fregit̄ t̄ dixit. Accipite t̄ māducate hoc ē corp̄ meū q̄d̄ p̄ vōb̄is tradet̄. Hoc facite i meam cōmorationē. Post q̄ aplūs redarguit̄ corīnθiōz in ordinationēs q̄s cōmittēbat̄ p̄uenīdo ad eucharistie sacramēti sumēdūbie agit̄ de ip̄o sacramēto. t̄ p̄io agit̄ de dignitate hui? sacra mēti. H̄do iducit̄ fideles ad reuerēt̄ sumēdū ibi. Itaq̄ q̄cūq̄ māducauerit̄ tc. Circa p̄mū duo facit̄. H̄do com̄mēdat̄ auctoritatē doctrine quā datūr̄ ē. H̄do p̄t̄ doctri nā de dignitate hui? sacramēti ibi. Qm̄ dñs nr̄ tc. Circa p̄mū duo facit̄. H̄do com̄mēdat̄ auctoritatē doctrine ex pte actōris q̄ est ip̄e p̄aulus cū subdit̄. q̄d̄ t̄ trādidi vōb̄is Isa. 21. Que audiui a dñō exercitu deo ist̄ amīciā vōb̄is Sap. 7. Quam sine fictiōe dīcīt̄ t̄ sine iūdīa cōico. Heinde cū dīc̄t̄. Qm̄ dñs iēsū com̄mēdat̄ dignitatē bus̄us sacramēti tradēs institutionē ip̄i? Et p̄mo p̄t̄ instituōre. H̄do tēps̄ institutiōis cū dīc̄t̄. In qua nocte tra debat̄ tc. Tērito modū institutiōis ibi. Accepit panē tc. Institutor autem sacramēti est ip̄e xps̄ tc. Dīcīt̄ est em̄i. S. cū de baptismo age ret̄ q̄ xps̄ in sacramētis h̄z excellētē p̄tātē ad quā quatuor p̄t̄. P̄io q̄d̄ q̄ vīr̄ t̄ meritū ei? opāt̄ in sacramētū. H̄do q̄ in nomine ei? sc̄ificat̄ sacramētū. Tērito q̄ effēctū sacramēti sine sacramētū p̄b̄t̄ p̄t̄. Quarto institutō noui sacramēti. Specialit̄ tñ grēbat̄ vt hoc sacramētū ip̄e in sua p̄sona institueret̄ in quo corp̄ t̄ lāguis eius cōmūnical. Enī t̄ ip̄e dīc̄t̄ Job. 6. Panis q̄e ego dabo vōb̄is caro mea ē p̄ mōi vita. Deinde cū dīc̄t̄. Qm̄ nocte tradebat̄ H̄describit̄ tēps̄ institutiōis hui? sacramēti q̄d̄ q̄ dē cōgrūt̄ fuit̄. P̄io q̄d̄ q̄s q̄d̄ ad qualitatē tēps̄ fuit̄ em̄i in nocte. Per virtutē em̄i hui? sacramēti aia illūt̄. Enī 1. reg. 14. dīc̄t̄ q̄ Jonathas itūxit̄ virgā in fānu mēllis t̄ p̄uerit̄ magiū suaz ad os suū. t̄ illūt̄ sūc̄ oclī ei? p̄p̄t̄ q̄d̄ t̄ p̄s̄ dīc̄t̄. Mor̄ illūt̄ mea ē delinje meis. H̄do q̄t̄ ad negoc̄iū q̄d̄ in illo tēp̄ ḡerebat̄. q̄s̄ q̄d̄ q̄ tradebāt̄ ad passionē p̄ quā trāsūt̄ ad patrē hoc sacramētū q̄d̄ est memorial p̄t̄. Enī dīc̄t̄ Ecc. 29. Trās̄ hō sp̄s̄ t̄ orna mēla t̄ q̄ in manu habes ciba ceteros. Deinde cū dīc̄t̄. Accepit panē tc. Ostēdit̄ modū institutiōis t̄ p̄mo p̄t̄ ea q̄ fecit̄ t̄ dīc̄t̄ xps̄ institutiōis hoc sacramēti. Secūdo expōit̄ ibi. Quotientiōis em̄i tc. Circa p̄mū duo facit̄. P̄imo agit̄ de institutiōis sacramēti hui? q̄s̄

In epistola I ad Corinthios XI

ad corp^r xpⁱ. Scđo qđ ad ei^r saginē ibi. Similis & cal-
ce rc. Circa p̄mū an expositione līre oport^r p̄siderār
necessitatē institutiois hui^r sacramēti. Et aut sc̄eduz &
sacramēta instituta sūt pp̄l necessitatē vite sp̄ualē. Et quia
corporalia sūt qđā similitudines sp̄ualū oportet sacramē-
ta p̄portionari q̄s q̄ sūt necessaria ad vitā corporalē. In
qua p̄mo inuenit generatio cui p̄portionat baptismus p̄
quē regenerat aliq̄s in vitā sp̄ualē. Scđo ad vitā corpora-
lē req̄rit augmētu. q̄d aliq̄s p̄ducit ad q̄titatē & virtutē
pfecta & hui^r p̄portionat sacramētu p̄firmatiōis in q̄sp̄i
rituūsc̄et dāt ad robur. Tertio ad vitā corporalē reāritur
alimētu. q̄d corp^r homis sustentat. Et sūlī vita sp̄ualis
p̄ sacramētu eucharistie reficit fm̄ illō. In loco pascue ibi
me, collocauit sup aquā r̄fectiōis educauit me. Cest aut
notandū q̄ generat sūt p̄sumit genito fm̄ substātiā. H̄ so-
lū fm̄ virtutē. H̄ cib^r p̄sumit nutritio fm̄ substātiā. H̄ in
sacramēto baptisimi quo xp̄s regenerat ad salutē nō ē ipē
xp̄s fm̄ suā substātiā. H̄ solū fm̄ suā virtutē. H̄ in sacra-
mento eucharistie q̄d est sp̄uale alimētu xp̄s est fm̄ suaz
substātiā. Cōtingit aut sub alla specie pp̄ter tria. P̄lo q̄dē
ne esz horribili fidelib^r sumētu hoc sacramētu si
in pp̄ria specie carnē homis ederent & sanguinē biberent.
Scđo ne hocim' esz verisibilē insidētu. Tertio vt cre-
seret meritū fidei q̄ p̄sumit in hoc q̄ credunt ea q̄ nō vidē-
tur. Tradit aut hoc sacramētu sub dupliči specie pp̄ter
tria. P̄lo q̄dē pp̄c ei^r p̄fectionez q̄ cum sit spiritualē re-
fectioz haber spiritualē cibuz & spiritualē potu. Hā
& corporalē refectio nō p̄ficit sine potu & cibo. U. t. S. 10. di-
ctu est q̄ offites eādem escā spiritualē māducauerunt &
omnes eundem potuz spiritualē biberent. Hā & corporalē re-
flectio nō p̄ficit sine cibo & potu. Scđo pp̄c ei^r significatio-
nem. Est em memoriale vñice passionis p̄ quam sanguis
xp̄i fuit separat a corpe. & ideo in hoc sacramēto seorsim
offerat sanguis a corpe. Tertio pp̄c hui^r sacramēti effectuz
salutarem. Gales em ad salutem corporis & ideo offert cor-
pus & valet ad salutē s̄ie, & ideo offert sanguis. Nam aīa
in sanguine est vt dicit ḡn. 9. Offert aut specialē hōcias
sacramētu sub specie panis & vini. p̄mo q̄dem q̄ pane & vie-
no cōmuni^r vñum homies ad suam refectiōis. Et ideo af-
sumunt in sacramēto hec sicut aqua ad ablutiōes in ba-
ptismo & oleum ad vñctionem. Scđo pp̄c virtutē hui^r sa-
cramēti. Nam panis p̄firms cor homis. vinum & olio leti-
ficat. Tertio q̄ panis q̄ ex mltis granis fit & vnu ex mul-
tis vni significant ecclēsia vnitatem q̄ p̄stituit ex mltis fi-
delib^r. Est autē hec eucharistie specialitz sacramēti vni-
tatis & charitatis vt dicit Aug. sup Job. His autē vñis cir-
ca līre expositiōes. P̄lo p̄siderandum est q̄d xp̄s fe-
cerit. Scđo qđ dixerit ibi. Et dixit rc. Tria autem fecit. Pri-
mum q̄dem designat cum dīc. Accepit panem. p. qđ duo
significari p̄nt. P̄lo q̄dem q̄ ip̄ voluntarie passionē ac-
cepit. cui^r hoc sacramētu est memoriale h̄ illō. Esa. 53.
Oblat^r est q̄ ip̄ voluit. Scđo p̄t significari q̄ ip̄ act-
pit a p̄re potestatē p̄ficiendi hoc sacramētu h̄ illud
Wat. II. Q̄ia tradita sunt mihi a p̄re meo. Scđo tangit
cū dīc. Et gr̄as agens. In q̄d nob̄ exemplū gr̄as agen-
di de ob^r q̄ nob̄ diuinis dāt fm̄ illud. I. ad thes. VI. In
ob^r gr̄as agite. Tertius tangit cū dīc. Fregit. Esa. 58.
Frangit clurienti panem tuu^r. H̄ videb^r hoc esse fr̄ium
vñi ecclēsie h̄ quā p̄i^r p̄ficerat corp^r xp̄i & postea frangit h̄
autem h̄ q̄ p̄i^r fregit potea. p̄tulit &ba p̄ficeratōis. Et
ideo qđā dixerit q̄ xp̄s p̄ficeravit p̄i^r vñis alijz & postea
p̄tulit &ba q̄b^r nos p̄ficeram^r. H̄ hoc nō p̄t esse q̄r sa-
cerdos vñi p̄ficerat nō p̄fert ista &ba q̄i ex p̄so sua. H̄ q̄
si ex p̄so xp̄i p̄ficerant^r. U. manifestum est q̄r eisde^r &bis
q̄b^r nos p̄ficeram^r & xp̄s p̄ficeravit. Et ideo dicendum est
q̄r hoc qđā dicit^r. Et dixit nō ē sumēdu p̄nter q̄si xp̄s accē-

p̄it panē & gr̄as agēs fregit & postea dixerit &ba q̄ se quā-
tur h̄ cōcomitantē q̄ dū accepit p̄ se panem gratias agens
fregit & dixit. Et ideo cū Dat. 26. dicat q̄ iefus accepit
panē & bñdixit ac fregit. Aplus nō curauit h̄ de bñdictionē
facere mētōne intelligēs nibil alio eē illā bñdictionē p̄
hoc qđ dñs dixit hoc est corp^r mēu. Deinde cū dicit. Et
dixit. Ostēdū q̄d xp̄s dixerit instituēdo hoc sacramētu
In vñbis at p̄mo qđā iniūxit sacramēti vñs. Scđo exp̄lit
sacramēti vñitate. Tertio docuit mēstirū. Usq̄ qđā sacra-
menti iniūxit olēs: Accipite. quasi dicere nō ei p̄resta-
te vñ merito hñians copitet vñs hui^r sacramēti. H̄ ex
eminēti dī bñficio. S. 16. Angloꝝ esca nutriuisti popu-
lū tuū dñe. S. 4. Quid habes qđ nō accepisti. Et detin-
nat specie vñs cū dicit. Et māducate. Job. 6. Vñi mādu-
cauerit carnē filii bois. Job. 31. Si nō dixerit viri taber-
naculi mei qđ dēt de carnis^r er^r vt saturēmur. Sc̄iedum
est tñ q̄ hec &ba nō sūt de forma p̄fectoriōis. Est em̄ hec
differētia in hec & alia sacramēta. q̄ alia sacramēta p̄fici-
unt nō qđē in p̄fectoriōe materie h̄ in vñsu materie p̄fec-
tr. sicut in abiutiōe aq̄: aut in vñctiōe olei: seu crismatiōe.
& hoc ideo q̄ in materijs alioꝝ sacramētorū nō est aliqua
natura rōnalis q̄ sit gre sacrificiāt susceptiuia. & ideo i for-
ma alioꝝ sacramētorū fit mētō de vñsu sacramēti sicut cu^r
dicit. Ego p̄ baptismō vñ p̄firmo te crismate salutē. rc. Sed
hoc sacramētu p̄ficit in ip̄a p̄fectoriōe materie in qua p̄fir-
metur ip̄e xp̄s q̄ est finis toti^r gre sacrificiāt. Et ideo &ba
q̄ p̄tinēt ad vñsu sacramēti nō sūt de substātiā forme. H̄ solū
illa q̄ p̄tinēt vñtate & p̄tinētā sacramēti q̄ p̄nter p̄t sub-
dens hoc est corp^r mēu. Et circa q̄ &ba tria oportet oīs,
rare. P̄lo qđē de re significata p̄ hec &ba q̄ se sūt ibi cor-
pus xp̄i. Secundo de vñtate hui^r locutiōis. Tertio viruz
hec sūt quenās forma hui^r sacramēti. Circa p̄mū p̄siderā-
tū est q̄ qđā dixerit corp^r xp̄i nō ē in hoc sacramēto fm̄
vñtate h̄ solū sicut i signo. sic exponētes qđā dicit. Hoc
est corp^r mēu id est hoc est signū & figura corporis mei sicut
z. S. 10. dictu est. petra aut erat xp̄s idē figura xp̄i. Sed
hoc est hereticū cū exp̄ssis dñs dicat. Job. 6. Caro mea ve-
re est cib^r & sanguis me^r vere est pol^r. U. alij dixerit q̄ ē
ibi vere corp^r xp̄i. H̄ simul cū substātiā panis q̄d est ipsoſſi
ble vt. S. ostēnū est. U. alij dixerit q̄ est ibi solū corpus
xp̄i substātiā panis nō remanēt q̄ annibila vñ p̄t piacētē
materiā resolutū. Sed hoc nō p̄t ēē q̄ sicut Aug. dīc in
libro. 83. q. Nō auctor tēdēdi in nō ēē. Scđo q̄ etiā
q̄ hāc positionē tolle hoc q̄ substātiā panis conuertat in
corp^r xp̄i & sic cū corp^r xp̄i nō incipiat ēē i hoc sacramēto
q̄ p̄uerionē alteri^r i ip̄z relinqit & incipiat ibi ēē p̄ motu lo-
calē q̄d est ipsoſſible vt. S. dictu est. Oportet igit dicer q̄
corp^r xp̄i vere sit i hoc sacramēto p̄ p̄uerionē panis in ip̄z.
Cōsiderādū tñ q̄ hec p̄uerio differt ab oīs p̄ueriōib^r q̄
sunt in natura. Atcio em̄ nature p̄suppoit materiā & ideo
eius actio nō se extēdit nisi ad imutādū aliqd fm̄ formaz
vñ substātiālē vñ accidentālē. Inde oīs p̄uerio naturalē
cū q̄d est substātiā p̄ficiārū p̄uerit in alia substātiā p̄fici-
larē. p̄pter qđ dīcīsta cōuersio substātiālē vñ transsubstā-
ciō. Cōtingit igit in hac p̄uerio ūtū ei^r qđ accedit in
cōuersiōib^r naturalib^r in q̄bus manēt subiecto sit trans-
mutatio interdū circa accidentā. hic autē transmutata substā-
tiā manēt accidentā sine subiecto virtute omnia q̄ sīca
prima sustērat & sine cā materiā q̄ est substātiā causata ad
hoc q̄ corp^r xp̄i & sanguis sumat in specie aliena rationi-
bus supradictis. & q̄ ordine quodā accidentā referunt ad
substātiā. ideo dīmētōes sine subiecto remanēt alia

Explanatio sancti Thome

accidentia remanet in ipsa dimensionib⁹ sicut in subiecto. Si autem sub illis dimensionib⁹ in illa substantia remaneat nisi corpus xp̄i dubium potest esse de fractionibus hostie consecrata, cum corpus xp̄i glorificari sit, et per consequens intrinsecum. Unde non potest huius fractioni subsistere, nec enim aliud potest finis quam subsister, quod sacramentum veritatis non decet aliqua frumento. Unde nihil sensus principiū in hoc sacramento quod non sit ibi secundum veritatem. Sensibilitas enim per se sunt qualitates quae remanent sicut prius fuerant in hoc sacramento ut est dictum. Et ideo alii dixerunt quod est quidem ibi vere fractio sine subiecto, unde nihil ibi frangitur. Sed nec hoc dici potest, quod cum fractio sit in genere passionalis quae habet debitum esse quam qualitas non potest esse in hoc sacramento sine subiecto sic nec qualitas. Non restat dicendum quod fractio illa subsistat in subiecto in dimensionib⁹ panis et vini remanentibus corporis aut xp̄i non attingitur ab huius fractione quod totum remanet sub qualitate per dimensionem diuisam. Quod quidem hoc modo considerari potest. Nam corpus xp̄i est in hoc sacramento ex consecratione substantie panis in ipsum. Non autem fit conuersio ratione dimensionis. Nam dimensiones panis remanent, sed solus ratione substantiae. Unde et corpus xp̄i est ibi rōe sue substantiae, non aut rōe suarum dimensionum, nec dimensiones eius sint ibi ex sequenti inquit non separantur a substantia ipsius. Quantum autem ad naturam substantiae pertinet tota est sub qualibet per dimensionem. Unde sicut ante consecrationem tota veritas substantiae et natura panis erat sub qualibet per dimensionem: ita post consecrationem totum corpus xp̄i est sub qualibet per dimensionem diuisum. Significat autem hostie consecrata diuisio, primo quidem passionis xp̄i per quam corpus eius fuit vulneribus fractus, secundum per distributionem donorum xp̄i ex ipso predicitur secundum illud istra. 12. Diuisiones gratiarum sunt. Tertio diversus ptes ecclesie. Nam eorum sunt metras xp̄i quae adhuc in hoc modo peregrinantes quidam vivunt in gloria cum christo et qui ad alias et qui ad corpus. quidam autem expectant finaliter resurrectionem in fine mundi et hoc significat diuisio hostie in tres partes. Secundo considerandum est de natura huius locutionis, videlicet enim hec locutio esset falsa. Hoc est corpus meum. Conuersio enim panis in corpus xp̄i fit in termino plationis hoc vero. Tunc enim complete significatio huius locutionis. Forme enim sacramentorum significatio est fieri: et ideo sequitur quod in principio locutionis quoniam dicitur quod non sit ibi corpus xp̄i, sed sola substantia panis que demonstratur hoc proximen: hoc quod est demonstratio substantiae. Idem est ergo hoc cum vici. Hoc est corpus meum, ac si diceret substantia panis est corpus meum quod manifeste falsum est. Dixerunt ergo quidam quod sacerdos haec uba materialiter et recitatim perficit ex persona christi, et ideo demonstratio huius proximum non refert ad plenitatem materiam ut ex hoc locutio falsa reddatur enim et obiectio procedebat. Sed hoc non potest stare. Proinde quidam quod si hec locutio non applicetur ad plenitatem materiae nihil faciet circa ea quod est falsum. Dicit enim Augustinus Job. Accedit verbum ad elementum et hoc sacramentum. Unde necessarium est dicere quod uba ista formaliter acceptiantur referendo ea ad plenitatem materiam. Profert autem ea sacerdos ex persona christi a quo virtus sumperatur ad ostendendum quod eandem efficaciam nunc habent sicut quando Christus ea praetulit. Non enim virtus huius verbis collata euangelicitur, neque Christus diuisitate, neque ministrorum varietate. Secundo ergo eadem difficultas remanet de prima platione qua Christus ea praetulit. Ideo alii dicunt quod sensus huius est. Hoc est corpus meum, id est huius designat corpus meum, ut in hoc designetur id quod est in principio locutionis. Sed hoc etiam esse non potest, quod cum sacramenta efficiantur hec uba nihil efficiunt nisi quod significant. Secundo ergo ex hoc sequetur quod per hec verba nihil efficaret quod corpus Christi esset ibi sicut sub signo quod supra improbatum est. Et ideo alii di-

cunt quod illic hoc facit demonstrationem ad intellectum et demonstratur id quod erit in fine locutionis secundum corpus Christi. Sed nec hoc videatur convenienter dici quod secundum hoc sensus est: corpus meum est corpus meum, quod non sit per hec verba, cum hoc antea verba consecrationis fuerit vox. Et ideo aliis dicendum est quod forma sacramentorum non solum sunt significativa sed etiam factiva, faciendo enim efficitur. In omnibus autem facti oportet subiectum aliquod communem tantum principium. Communem autem in hac consecratione non est aliqua substantia, sed accidentia quae et prius fuerunt: et postea manent. et ideo ex parte subiecti in hac locutione non ponit nomine quod significat certam speciem substantie, sed ponit proximum quod significat substantiam sine determinata specie. Est ergo sensus. Hoc id est contentum sub his accidentibus est corpus meum, et hoc est quod sit per verba consecrationis. Hanc ante consecrationem id quod erat contentum sub his accidentibus non erat corpus Christi, quod tamen sit corpus Christi per consecrationem. Tertio autem oportet considerare quod est hec convenienter forma huius sacramenti. Hoc sacramentum ut dictum est non consistit in visu materie sed in consecratione ipsius. Consecratio autem non sit per hoc quod materia consecrata solus suscipiat aliquam virtutem spiritualis, sed per hoc quod transubstantiat secundum esse in corpore Christi, et ideo nullo alio verbo ostendetur sicut nisi verbo substantiatio ut dicatur hoc est corpus meum. Per hoc enim significatur id quod est filius quod significatio efficaciter. Deinde cum dicitur. Quod per vos tradecet, tangit misterium huius sacramenti. Est enim hoc sacramentum representatum divinae passionis per quam corpus subtradidit in morte pro nobis secundum illud Isa. 50. Corpus meum dedi peccatiis vestris, et eph. 5. Tradidit semetipsum proximo. Et ut ostendatur ratione frequentandi hoc misterium subiungit. Hoc facite in mea commemoratione, hoc recolendo secundum tam magnum beneficium quod per vos me tradidit in morte. Unde et trenta dicitur. Recordare paupertatis mee absit ubi et felicitas. Et in psalmi. Memoriam fecit mirabilium suorum misericordias et misericordia dominus escam dedit timoribus sc.

Lectio sexta.
Imiliter et calicem postquam cenauit dicens. Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. Hoc facite quotiescumque bibetis in mea commemoratione. Quotienscumque enim manducabitis panem hunc et calicem bibetis: morte domini annuntiabitis donec veniat.

Postquam apostolus posuit institutionem huius sacramenti quam ad consecrationem corporis ibidem ponit institutio nem eius quam ad sanguinis consecrationem. Et primo ponit ordinem institutionis. Secundo verba cum dicitur. Hic calix tecum. Ordo autem attenditur secundum ad duo. Primo ad concomitantiam virtutum speciei cum dicitur. Similiter et calice. Tertius enim est de perfectione huius sa cramenti, cum propter perfectionem refectionis, cum propter representationem passionis, cum propter efficientiam salutis animae et corporis ut supra dictum est, sed si prius consecratur in hoc sacramento corpus Christi et postea sanguis, videtur sequi quod ante consecrationem sanguinis corpus Christi in hoc sacramento sit exanguis. Quod quidam inconveniens reputantes dixerunt quod due forme se exceptant in efficiendo ita felicitate quod prima forma consecrationis corporis non consequitur solum effectum ante quod perficitur forma consecrationis sanguinis, sicut etiam dicitur est quod verba quod perferuntur in consecratione corporis non consequuntur effectum usque ad finem plationis vero. Sed hoc non est sile-

in epistola I ad Corinthios XI

Nam significatio verborum quibus consecratur corpus Christi non compleetur nisi in termino prolationis eorum. Et quia verba sacramentalia significando efficiuntur: ideo non possunt habere effectum ante terminum plationis. Tunc autem habent plena significacionem etiam ante quam profanantur verba consecrationis sanguinis, et non necesse est quod etiam tunc habeant suum effectum. Alioquin sacerdos peccaret statim post verba consecrationis, ponendo hostiam non consecrato populo adorandam. Nisi igitur esset corpus Christi: quod insidetur populi ad idolatriam. Est ergo vicendum quod in consecratione sanguinis est in hoc sacramento corpus Christi non sine sanguine. Scilicet est enim quod in hoc sacramento dupliciter aliud est. Uno modo ex vi consecrationis illud scilicet in quo terminat conuersio panis et vini: sicut per formam consecrationis significatur. et sic sub specie panis est corpus Christi. Alio modo est aliud in hoc sacramento ex reali concomitancia sicut diuinitas verbi est in hoc sacramento: propter indissolubilem unitatem ipsius ad corpus Christi: licet nullo modo substantia panis in diuinitatem conuertatur. Et similiter est ibi anima que coniuncta est realiter ipsi corpori. Si vero in triduo mortis Christi fuisset corpus Christi ab aliquo apostolorum consecratum non fuisset ibi anima que tunc realiter erat a corpore separata. Et ideo dicendum est de sanguine. Nam sub speciebus panis ex vi consecrationis est corpus Christi in quod substantia panis conuertitur. Sanguis autem est ibi ex reali concomitantia quia nunc realis sanguis Christi non est ab eius corpore separatus: et eadem ratione sub specie vini est sanguis Christi ex vi consecrationis: corpus autem ex reali concomitancia: ita quod sub utraque specie est totus Christus. Si vero reponere passionis quam sanguis Christi erat ex corpore effusus fuisset hoc sacramentum ab aliquo apostolorum perfectum sub panis specie fuisset solum corpus Christi ex angue: sub speciebus autem vini fuisset solum sanguis Christi. Secundo attenditur ordo per comparationem ad cibos materiales: quoniam precesserant. ubi subdit. Postquam cenauit. quod videtur signanter addidisse. Nam Christus corpus suum tradidit inter cenam. Unde Mat. 26. dicitur. Quod cenantibus illis accepit Iesus panem. et ceterum. Sed sanguinem dedit expresso post cenam. Unde et Luc. 22. dicitur. Similiter et calice postquam cenauit dicens. Cuius rostrum est: quia corpus Christi representat mystericum incarnationis que facta est adhuc legaliter obseruantis statim habitibus inter quas precipua erat cena agni paschalis. Sed sanguis Christi in sacramento directe representat passionem per quam est effusus per quam sunt terminata omnia legalia. Unde Heb. 9. dicitur. Quod per proprium sanguinem introiuit semel in sancta eterna redemptione inuenta. Deinde ponit verba dicens: Hic calix. et ceterum. Et primo demonstrat veritatem huius sacramenti. Secundo intungit venum. ibi. Hoc facite. et ceterum. Quantum ergo ad primum dicit. Hic calix. et ceterum. Quod quemadmodum dupliciter sumi potest. Uno modo methanomice: ut scilicet ponatur continens pro contento: quasi dicat. Contentum in hoc calice quod conuenientius ponitur in consecratione vini quod ratione sue humiditatis indiget aliis terminis contineri quam in consecratione panis qui ratione sue siccitatis propriis terminis continetur. Alio modo potest accipi methaphorice ut sit sensus. Hic calix inebriat et perurbat ita et passio. Unde Mat. 22. dicit. Potestis bibere calicem quem bibitur? sibi. Et Mat. 26. Transeat a me calix iste. Est ergo sensus. Hic calix. et ceterum in hoc calice. olibet mea passio. Et nouum testamentum in meo sanguine. Si considerandum est quod testium duplex sumus in scripturis. Uno modo consideramus per quod quidem testibus confirmatur. et sic considerandum est quod deus dupliciter pactum inquit cum humano genere. Uno modo

promittendo bona temporalia tia malis temporalibus ^{duplex yactu dicitur in hoc.} liberando: et hoc vocatur vetus testamentum vel pactum. Alio modo promittendo bona spiritualia et a malis oppositis liberando: et hoc vocatur testium nouum. Unde dicitur Iere. 31. Feria domini israel et domui iuda fedus nouum: non enim pactum quod pepigit cui patribus vestris ut educerem eos de terra egypti: sed hoc erit pactum. Dabo legem meam in scripturis eorum et ero eis in deo. Est autem considerandum quod apud antiquos erat pluetudo ut allicius victimam sanguinem funderet ad confirmacionem pacis. Unde Gen. 31. legitur quod postquam inierunt fedus labani et iacobis imolatis victimis in morte vocavit fratres suos. Unde et Exo. 24. legitur quod moyses sumptu sanguine respergit in populu et ait. Hic est sanguis federis quod pepigit dominus vobis. Hic ergo vetus testamentum seu pactum confirmatum est sanguine figurali eaurorae: ita nouum testamentum seu pactum confirmatum est in sanguine Christi qui per passionem est effusus. Et in hoc calice sacrifici taliter continetur. Alio modo testium accipit magis stricte pro dilutione hereditatis recipiendo quam necesse est finis leges certo numero testium confirmare. Non autem testium sic acceptum confirmat nisi per mortem: quod ut apostolus dicit Heb. 9. Testium in mortuis confirmatur et alioquin nondum valet dum vivit qui testatus est. Deo autem proinde dispositio nem fecerat de eterna hereditate recipienda: sed sub figura temporalium bonorum quod pertinet ad vetus testamentum: postmodum fecit nouum testium expressum: promittens hereditatem eternam quod quidem confirmatum est per sanguinem mortis Christi. Et ideo dominus hic dicit. Hic calix noui testium est in meo sanguine. q.d. Per id quod in hoc calice continetur commemorationem noui testium per Christi sanguinem confirmatum. Est autem aduentus quod eadez verba quod hic apostolus ponit: habent. Luc. 22. nisi quod ibi addidit qui pro vobis effundet. Lucas enim descriptionis scilicet filii pauli et tu in conscriptio euangelij est sequitur. Sed Mat. 26. dicitur. Hic est enim sanguis meus noui testamenti qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Eadem verba ponuntur in marco. 14. Dicitur ergo quidam quod haec sunt forma horum verborum: perferant que sunt scripta in canone sufficere ad consecrationem. Probabiliter autem dicitur quod illis solis verbis perficit consecratio: quibus ecclesia vult ex traditione apostolorum structa. Euangeliste enim verba domini recitare intenderunt quoniam pertinet ad rationem historie: non autem finis et ordinant ad consecrationem sacerdotum quas in occulto habebant in primitiva ecclesia propter infideles. Unde dyconi dicit in vito ea. ecclesiastice hierarchie Perfectius invocatio non est fas in scripturis expondere: neque mysticum ipsum an factas in ipsis ex deo virtutes ex occulto in eis adducere. Sed circa ista verba quibus ecclesia vult in consecratione sanguinis quidam opinantur quod non oportet de necessitate forme sed solu quod dicitur. Hic est calix sanguinis mei: non autem residuum quod sequit noui et eterni testamenti mysterium fidei qui per vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Sed hoc non videtur convenire dicit. Nam tamen illud quod sequitur est quaedam determinatio per dicitur. Unde et ad eiusdem loquuntur finiam seu significacionem pertinet. Et quod ut sepe dictum est forma sacrificiorum significando efficiunt: totum pertinet ad vim effectuam formam. Nec obstat ro quod inducit: quod in consecratione corporis sufficit quod dicitur. Hoc est corpus meum: quia sanguis sacerdotum consecratus specialiter representat passionem Christi per quam eius sanguis segregatus est a corpore: et ideo in consecratione sanguinis oportet exprimere Christi passionis virtutem quae attendit. Porro quod respectu nostre culpe quam Christi passio aboleret. Et illud apostoli. Laut nos a peccatis nostris in sanguine suo. Et quantum ad hoc dicit. Qui per vobis et per multis effundetur in remissionem peccatorum. Effusus est siquidem sanguis in remissionem peccatorum non solum pro multis sed etiam

Explanatio sancti Thome

pro omnibus; fū illud p̄ie Joh. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: nō pro nobis autē tantū: sed etiā pro totius mundi. Sed quia quidā se reddit indignos ad recipiendū talem effectum: quantū ad efficaciam dicitur esse effusus pro multis in quibus habet effectū passio xp̄i. Dicit autē signanter pro vobis et pro multis: quia hoc sacramentū valet in remissionem peccatorum sumentib⁹ per modū sacramenti. qd̄ nota signanter cum dī. Pro vobis quibus dixerat accipere. Valet etiam per modū sacrifici⁹ multis non sumentibus pro quib⁹ offert quod significat cum dī. Et pro multis. Secundū virtutē eius consideratur per cōparationē ad vitā iusticie quā facit per fidem: fū illud Ro. 3. Justificati gratis per grām ipsius per redēptionē que est in xp̄o iesu quem propositus pro p̄cipiatorem per fidē in sanguinē ipsius. Et quantum ad hoc dicit. Mysterium. i. occultū fidei. qd̄ sc̄ fides passionis xp̄i erat occulta i omniis sacrificijs veteris testamētū: sicut veritas in signo. Hoc autē ecclā habet ex traditione apostolorū cū in canone scripture no inueniāt. Tertiā virtus eius attendit quantū ad vitā glorie in qua per passionē xp̄i introducimur. fū illud Heb. 10. Habentes fiducia in introitū sanctorū in sanguine xp̄i. Et quantū ad hoc dicit. Noui et eterni testamenti. Eterni si quidē qd̄ est dispositio de hereditate eterna. Noui autē ad dīram veteris: qd̄ temporalia promittet. Enī Heb. 9. dicitur. Ideo noui testamente mediator est ut morte intercedente reprobatione accipiant qui vocati sunt eterne hereditatis. Deinde cū dicit. Hoc facite. tē. Inuitū git vīsum huius sacramenti dīc s. Hoc facite quotienscūs sumetis in mē cōmemoracionē. i. in memoriam mee passionis. Unde et Trē. 3. dicit p̄pheta. Memoria memo ero et tabescet in me aūna mea. Et Isa. 43. 2. Miserationē dī recordabor. Est autē notandum qd̄ in calce principaliter quidē debet ponivinū rōib⁹ supradic̄t⁹. Debet autē apponi et aqua. Probabile est qd̄ xp̄is in cena vinū mixtū discipulis egredit ppter cōsuetudinem terre illius in qua ut cōperc̄t fortitudi vini al omnibus vinū bibitur aqua mixtū. Unde et P̄rouer. 9. sapia dicit. Bibite vinū qd̄ miscui vobis. Nihilominus tñ aqua vi no mixta significat poplin xp̄ianū: xp̄o per passionē cōiunū. fū illud Apoc. 1. 7. Que populi sunt et gentes. Et p̄cipiatio sanguinis xp̄i a fidelib⁹ p̄tinet ad vīsum sacramenti qui nō ē de necessitate huius sacramēti. H̄o p̄test vinū cōsecrari ab aliq̄ aqua licet peccet qui sic cōsecrat nō seruās ritū ecclā. Et iō si sacerdos ante cōsecratio vini aduertat qd̄ aqua nō fuerit apposita calici debet apponere. Si vero post cōsecrationem aduertat nō debet apponere sed debet p̄ficerre sacramēti. Nihil. esti post cōsecrationē est sanguini xp̄i miscendū: qd̄ talis p̄mixtio nō posset esse sine qualicunq̄ corruptione vini cōsecratio qd̄ pertinet ad crīmē sacrilegij. Dicunt autē quidā qd̄ cū de latere xp̄i pendente in cruce fluxerit sanguis et aqua ut legit. Jo. 19. Sicut vīni cōuerterit in sanguinē ipsa aqua in aquā. Sed hoc nō cop̄petit qd̄ in illa aqua figurat ablutio qd̄ ē p̄ baptismū. Et iō alii dicunt qd̄ facta conuersione vīni in sanguinē aqua remanet in sua substantia. et circūtegitur accidentib⁹ vīni. Sed nec hoc cop̄petit quia aqua admiscet vīno ante cōsecrationē qd̄ non differt ab alio vīno. Unde nō servū manet sed p̄misceat. et iō dicendum est qd̄ aqua cōuerterit in vīnū: et sic totū cōuerterit in sanguinem xp̄i. Propter qd̄ mos est modicū de aqua apponere et p̄cipue si sit vīni debile qd̄ nō potest nisi modicū aque i seip̄m cōuertere. Deinde cū dicit. Quotiescūs enī manducabitus panē hunc tē. Et dicit panē propter spe-

cies remanētes. Dicit autē hunc ppter idēz numero cop̄pus significatū et cōtentū. Et calice. s. hunc bibetis mo te dī annūciabitis rēpresentando. s. eam p̄ hoc sacrum. Et hoc donec veniat. i. vīsq̄ ad vīlūnū eius aduentū in quo dāt intelligi qd̄ hic ritus ecclā nō cessabit vīsq̄ ad finem mundi. fū illud Dat. vlt. Ecce ego vobis cū lūvīq̄ ad cōfūmationē seculi. et Luē. 21. Non preterib⁹ generatio bēc. s. ecclie donec omnia fiant.

Lectio septima.

Iaq̄ quicunq̄ māducatur erit panē et biberit calicē dī indigne: reus erit corporis et sanguinis dī. Probet autē seip̄sū hō. et sic de pane illo edat et de calice bibat. Qui enī māducatur et bibt indigne iudicijū sibi māducatur et bibt. nō diuidi cans corpus dī. Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles et dormiunt multi. Et si nosmetip̄os diuidicarem⁹. nō vtig iudicarēmur. Dum iudicāmū autē a dīo corrip̄imur. vt nō cū hoc mūdo damnemur. Itaq̄ frēs mei cū cōuenitis ad māducandū inueniē expectate. Si qd̄ esurit domi māducet ut nō in iudicū cōueniat. Letera autem cum venero disponam.

Post qd̄ apls ostendit dignitatē būi⁹ sacri: hic excitat fidèles ad sumendū illud reuerenter: et p̄to ponit pīcūlū qd̄ iminet indigne sumētib⁹. Sc̄do adhibet salutare res medīū ibi. Probat autē. tē. Dicit ergo p̄to. Itaq̄ etq̄ hoc qd̄ sacramentaliter māducatur ē corpus xp̄i: et qd̄ bibitur ē sanguis xp̄i: Quicunq̄ māducatur hunc panē et biberit calicez dī indigne reus erit corporis et sanguinis dī. In quib⁹ verbis p̄to cōsiderandū ē qualib⁹ aliq̄ in indigne māducatur et bibt. qd̄ quidē fū glo. contingit du p̄ciper. P̄to quidē qd̄tū ad cēlebrationē hui⁹ sacri: qd̄ s. aliq̄ alī celeb̄at at sac̄m eucharistie qd̄ a xp̄o traditū ē putā si offerat in hoc sacro alī panē. Et triticeū vel aliū liquo qd̄ de vite. Enī Leuit. 10. dicit qd̄ nadab et abiud filii aaron obulerunt corā dīo ignē alienū qd̄ eis prece pīn nō erat: egressusq̄ ignis a dīo deuoxauit eos. Sc̄do ex hoc qd̄ aliq̄ nō deuota mēte accedit ad eucharistia. qd̄ quidē indeutio qnīq̄ ē veniale: puta cū aliquis diracra mente ad secularia negotia accedit ad hoc sacrum habitualiter retinēs debitā reuerentia ad ip̄m: et talis indenitio ī impediā fructū hui⁹ sacri qd̄ ē spūalis refectō nō tñ facit reū corporis et sanguinis dī: sicut hic apls loquitur. Quedā vero indeutio ē p̄tīm mortale: qd̄ s. ē cū cōtempū hui⁹ sacri. put̄ dī. Malac. 1. Nos pollūstis nō mē in eo qd̄ dicitis. Mēsa dīi contaminata ē et qd̄ supponit cōtēpribile. Et de tali indenitōe loquit glo. Tertiō mō de alijs indigne ex eo et cū voluntate pecandi mortaliter accedit ad eucharistiam. Dicit enī Leuit. 21. Nō accedit ad altare qd̄ maculā h̄. Intelligentur alijs maculā p̄tī h̄ et qd̄ diu ē in volūtate peccandi qd̄ tñ tollit p̄ pītā. Per orationē qd̄dem qd̄ tollit volūtate peccati cū p̄posito offert et satisfaciēt qd̄m ad remissōnē culpe et pene eterne. p̄ confessōnē autē et satisfactōnē quātū ad totālē remissionē pene et recōciliationē ad mēbia ecclie. Et iō incūtētē qd̄ē puta qnī alijs copīa p̄fēsoriis h̄ et nō p̄t suffic̄t cōtrito ad sūptōz hui⁹ sacri. Regulariter autē cōfessō precedere cum aliqua satiōnē. Unde in libro de ecclāsticis dogmatib⁹

in epistolâ I ad Corînthios XI

Vicitur. **C**ommunicaturus satisfaciat lachrymis & ora-
tionibus & confidens de domino mundi: accedat ad eu-
charistâ intrepidâ & securâ. **H**oc de illo dico quâ capitalia peccata & mortalia non grauant. **N**âq; quem mortalia
crimina post baptismum commissa p̄munt bortor prous
publica pena satisfaceret: & ita sacerdotis iudicio reconciliati
colonii sociari: si non vult ad condânationem eucharistiâ
pece. **H**oc videat q̄ peccatores non indigne accedant ad
hoc sacramentum: & hoc sacrum sumit xps q̄ est sp̄nalis
medicus q̄ de se dicit. **M**at. 9. **N**âq; op̄ valentib; mes-
dicis h; male habebitibus. **H**oc dicendum q̄ hoc sacrum est spi-
rituale nutrimentum sicut baptismus est sp̄nalis nutritus.
Nascit autem aliquis ad hoc vi viuat sed non nutrit nisi iâ vi-
uum: & hoc sacrum non cōpetit peccatorib; q̄ nōdū viuere
q̄ ḡam: cōpetit eis tñ baptismus. **E**t p̄terea eucharistia est
sacrum charitatis & ecclastice vnitatis: ut dicit **Aug** su-
per **Io.** **C**um igit̄ peccatores careat charitate & sit separatus meri-
to ab ecclesie vnitate: si accedat ad hoc sacrum faltatē cō-
mittit dñ significat se h̄re charitatem quâ nō hz. **Q**uia tñ
peccatores quicq; hz fidē hui⁹ sacramenti licetū est ei hoc sacrum ī
spletere qd̄ oī infidelib; denegat: ut **Dyonisi⁹** dicit. **3.**
Ecclastice hierarche. **S**ed cōsiderandum est qd̄ ille q̄
indigne sumit hoc sacrum sit reus corporis & sanguinis dñi.
Mod̄ quidē in glo. tripli citer exponit. **A**no mō materialiter.
Incurrat enim reatum ex peccato cōmiso circa corpus et
sanguinem dñi: put in hoc facio cōtineat: qd̄ indigne sumit.
& ex hoc eius culpa aggrauat. **F**anto est enim culpa
grauior: tñ maior est p̄tra quâ peccat. **Heb. 10.** **Q**uâto
magis putatis veteriora mereri supplicia eius q̄ filiū dei
cōculauerit & sanguinem testamētum pollutū duxerit. **S**e
cūdo exponit p̄ sūstitudine ut sit sensus. **N**eus erit corporis
& sanguinis dñi & mortis dñi penas dabit: hoc est ac
si xpm occiderit puniet: sicut illud **Heb. 6.** **B**ursū crucifis
gentes submeti p̄ filiū dei & ostentui habentes. **H**oc fin
hoc videat grauitatis est peccati ex quo qui indigne sumunt
corpus xpi. **H**oc dicendum q̄ peccati qd̄ hz grauitate ou-
pliciter. **A**no mō ex ipa sp̄e peccati q̄sumit ex obiecto. & hz
hoc grauitus est peccati qd̄ p̄tra diuinitatē cōmitit: puta in
fidelitas blasphemia vel aliqd̄ hmoi & qd̄ cōmitit con-
tra humanitatem xpi. **A**n i p̄e oī **Mat. 12.** **Q**ui dix-
erit verbū contra filiū homis remittet ei: q̄ aut dixerit cōtra
sp̄m sc̄m nō remittet ei. **E**t itaq; grauitus est peccati qd̄ com-
mittit p̄tra humanitatem in p̄pria sp̄e & sub sp̄e sacri.
Alio mō grauitas peccati attendit ex pte peccatis. **Ma-**
gis autem peccat q̄ ex odio aut inuidia vel ex quauncunq;
malitia peccat sicut peccauerunt illi q̄ xpm crucifixerūt q̄ q̄
peccat ex infirmitate: sicut iterū peccat illi qui indigne
sumunt hoc sacrum. **N**ero ergo q̄ hoc intelligit & peccati in-
digne sumentum hoc sacrum cōpareat peccato occidentium xpm
fin equalitatē hz fin sūstitudine speciei: q̄ vtriusq; ē circa
eundē xpm. **T**ertio mō exponit. **N**eus erit corporis & sa-
guinis dñi. i. corpus & sanguis doni faciet ei rei. **I**ta enim
boni male sumptū nocet sicut p̄det malū quo qd̄ bñ viti-
tur: sicut stimulus satiane paulo. **P**er hec autem verba ex-
cludit error quo nōdā dicentius q̄ statim hoc sacrum re-
gitur a labiō peccatores definit sub eo et̄ corpus xpi. **C**on-
tra qd̄ qd̄ ap̄s dicit. **Q**uicunq; māducatur panem
hunc vel biberit calicē dñi indigne. **S**ed enim p̄dictam
opinione nullus indignus manducaret vel biberet. **C**on-
traria autem p̄dicta opio veritati hui⁹ sacri fin quā rādiū
corpus & sanguis xpi manet in sacro hdiū remanet spe-
cies in quo cunq; loco existat. **H**einde cū dicit. **P**ro-
phet ait tē. **B**ibebit remediu⁹ p̄tra p̄dicti piculum. **E**t
p̄io ponit remediu⁹. **S**ed assignat rōne ibi. **Q**ui enim
māducet tē. **T**ertio rōne manifestat q̄ signū ibi. **I**o in-
ter vos tē. **D**icit ergo p̄io. **Q**uia tñ regū incurrit qui

indigne sumit hoc sacrum: necesse ē ut p̄io hō se ipsas
p̄bet. i. diligenter examinet suā p̄sciam ne sit in eo volun-
tas p̄ ecclesiā mortaliter vel aliqd̄ peccatum p̄teritus de quo
nō sufficienter penituerit: & sic post diligenter examatōni
de pane edat & de calice bibat: q̄ digna sumētibus
nō ē venenum s̄ medicina. **Gal. 1.10.** **O**pus autem suis pro
bet vnuſsq; 2. **Act. 13.** **S**i elitis tñ ide xpi: vos p̄bate.
Heinde cum dicit. **Q**uicunq; em̄ māducauerit. tē.
assignat rōne p̄dicti remediu⁹ dices. **10.** p̄batio p̄exigitur
Qui enim indigne māducet & bibit iudicium. i. codemina-
tionē sibi māducatur & bibit: sicut d̄ **3o. 5.** **R**eligēt qui
male egerunt in resurrectionē iudicij. **N**ō diuidicās cor-
pus dñi. i. ex eo q̄ non discernit corpus dominū ab aliis i
differētē ipm assumēs sicut alios cibos. **Leu. 22.** **O**is
homo qui accelerat ad ea q̄ coſecrata sunt in quo ē inū-
dicia pibit coram dño. **S**ed cōtra videat qd̄ dicit **3o.**
6. **Q**ui manducat me viuit ppter me. **H**oc dicendum ē q̄
duplex ē modus māducandi hoc sacrum. **I**es sp̄nalis & la-
crimalis. **Q**uidam ergo manducat sacramentum & sp̄i
ritualiter qui sc̄z ita sumit hoc sacrum q̄ etiam rem sacra-
menti p̄cipiant. i. charitatem p̄ quā est ecclastica vnitas.
De talib; intelligit verbū dñi inductū qui māducat
me viuit ppter me. **Q**uidā vero manducant sacramen-
taliter tñ qui. i. ita hoc sacrum p̄cipiunt q̄ rem sacramen-
ti. i. charitatem non habent: & de talib; intelligit qd̄ hic
d̄. **Q**ui manducat & bibit indigne iudicium sibi mandu-
cat & bibit. **E**s aut̄ p̄ter duos modos q̄bus sumit sacra-
mentū hoc **T**ertiū modū sumēdī quo manducat q̄ ac-
cidens. dñ. s. sumit nō vt sacrum. qd̄ quidē contingit tr̄-
pliciter. **A**lio mō sicut qñ aliquis fideli sumit hostiam
coſecratā quā nō credit ē coſecratam. **T**alis enim habet
hostiū vñdē hoc sacrum. **A**lio mō sicut qñ hostiam p̄les-
cratā sumit aliquis infidelis qui nullam fidē hz huīus
sacramenti. **T**alis enim nō hz hostiū vñdē hoc sacrum sed
solo potētia. **T**ertio mō sicut qñ hostiā p̄secratā come-
dit mus vñq̄libet aīal brūtū qd̄ etiam nō hz potentiam
vñdēt hoc sacrum. **E**t hoc igit̄ sp̄ialiter sumētis hoc
sacrum acquirunt vñtaz. alliciunt̄ quidam ad hoc q̄ fre-
quenter hoc sacrum assumant. **E**x hoc autem q̄ indigne sumi-
tentes acquirunt sibi iudicium: plures deterren̄ vñrati
sumunt: & vtriusq; cōmandant̄ videat. **L**egimus enim **Lu-**
ce. 19. **Z**acheus recepit xpm gaudens in domū suā
in quo eius charitas comendat. **L**egit̄ etiā eodē. **7.** **Q**
centurio dixit xpo. **M**ō sum dignus vt intres sub tectuz
meū. **In** quo comendat̄ bonoz & reuerentia ei⁹ ad xpm.
Quia tñ amor p̄ferit timori & se loquēdo: cōmēdabilis
est videat & aliquis frequētū sumat q̄ q̄ rarius. **Q**uia
tñ qd̄ ē in se eligibilis p̄tē min⁹ eligibile q̄tum ad
hunc vel illū. cōsiderare quilibet in seipso debet quē esse
ciū in se habeat frēquētū sucepto huīus sacramenti. **N**ā
si aliquis sentiat se p̄ficere in seruore dilectōis ad xpm
& in fortitudine resistētē peccati que plurimū consequētē
boies debet frequētū sumere. **S**i vero ex frequētū sumi-
tione sentiat aliquis in se minus reuerentia huīus sacra-
menti monendus est vt rarius sumat. **A**nde & in libro dñ
ecclastice dogmatibus d̄. **Q**uotidie eucharistiam su-
mēre nec laudo nec vitupero. **H**einde cū dicit. **I**deo
inter vos tē. **M**anifestat̄ predictam rationē q̄ signū.
Et primo ponit signū. **S**ecundo assignat causam illi⁹
signi. ibi. **Q** si nos meti p̄s tē. **C**irca primum cōsiderā-
dum est q̄ sicut **Aug.** dicit in primo de civitate dei. **S**i
omne peccatum nunc manifeste deus pleceret pena: nibil
ultimo iudicio reserari putaret. **B**ursus si nullum pecca-
tum nūc puniret: nulla ēse diuīna prouidentia crede-
retur. **I**n signū ergo futuri iudicii de⁹ etiā in hoc mōdo
p̄ peccato quosdam tēpœaliter punit. quod maxime ob

Explanatio sancti Thome

seruatum videtur in principio legis latonis tam nouę
q̄ veteris. Legimus enim **Ero. 32.** Propter peccatum vis-
tuli aurei adorati multa milia hominum pempta. Bursus le-
gitur **Acl. 5.** Propter peccatum mendacij et furti ananiam
et saphiria interisse. **An** et propter peccatum huius sacramentum
indigne sumptu alio in punitu ecclia puniebant a deo in
firmitate corporali vel etiā morte. **An** dicit. **30.5.** In signu
futuri iudicij. Inter vos nulli indigne sumentes corpus
christi sunt infirmi corporaliter. **ps.** Multiplicate sunt infir-
mitates. **At** imbecilles. **i.** longa inutilitudo laborantes
Et dormient multi. **s.** more corporali finit et sumitur do-
micio. **l.** ad **Cheb. 4.** Nolumus vos ignorare de domis
vostri. **Deinde** cum dicit. **Q**ui si nosmetipos **z.** assig-
nat duplex rōnum pediti signi quax p̄ta sumit ex parte
nostris. Scda ex pte dei ibi. **Cū** iudicamur aut. **z.** Ex
pte aut nostra cā diuine punitioē negligentia qua in
nobispiis p̄ca commissa punire negligimus. **An** dicit: **Si**
si nosmetipos diiudicaremus redargendo et puniendo
peccata nostra no vtriqz iudicaremur. **i.** nō puniremur a
dōneqz postmodū in futuro; neqz etiā in presenti. **S**ed
contra qd supza. **4.** dicitur. **S**ed neqz meipm iudico. Et
Ro. 14. dicit. Beatus qui nō iudicat seipm. **S**ed z
cendū qd cā aliquo pōt seipm iudicare tripli. **Q**uo mō dis-
cutiendo. et sic aliquis dū iudicare seipm: et cōtuz ad ope-
rarietate et cōtuz ad futura fin illud **Sal. vlt.** Opus suum
p̄bet vnu quisqz. **B**ilio dō m̄nialiter seipm absoluendo
quasi iudicando se innocentē cōtuz ad pterita: **S**ed hoc
nullus dū iudicare seipm: vt. **s.** se innocentē iudicet. Fin
illud **Job. 9.** Si iustificare me volero os meū cōdēnas
bit me. **S**i innocentē me ostēdero prauū me cōprobabit
Tertio mō reprehēbendo vt. **s.** faciat aliqd qd ipse iudicat
et ē malū. **At** hoc mō intelligit qd inductū ē. Beatus
est qui nō iudicat seipm in eo qd probat. **S**ed cōtum
ad ea qd iam fecit debet quilibet seipm iudicare: repen-
dendo et puniendo p maleficijs. **U**nus **Job. 13.** Ulas me
as in cōspectu eius arguā. **z. 23.** Nonā corā eo iudicā
et os meū replebo increpatiōib. **E**t de hoc iudicio aug.
dicit in li. de pñia et iudicū hic in glo. **G**ererset an ou-
los n̄ros imago futuri iudicij et ascendat bō aduersus se
ante facie suā: atqz cōstituto in cordi iudicio afflī accusa-
sans cogitatio et testis cōscia et carnifex cor. **I**nde quidā
sanguis animi p̄fentis p lachrymas pluit: postremo
ab ipsa mente talis sinna proferat: vt se indigne hō iudicet
et p̄cipite corporis et sanguinis dñi. **Deinde** cum vi-
dit. **Cū** iudicamur aut **z.** ponit cām qd ex pte dei dices
Cū iudicamur aut a dño. **l.** in hoc mūdo punimur. **C**or-
ripimur. **i.** hoc fit ad correctionē nostrā. **d**uis scz quilibet
pp̄ter penā qdā sustinuit a p̄co recedat. **An** et **Job. 5.**
dicit. Beatus yui qui corripitur a dño. **E**t **D**rover. **z.**
Quē diligēt dñs corripit. **E**tel etiā dum p̄ penaz vnu
lus peccato desistit. **D**rover. **19.** Pēnitente flagella-
to: stultus sapientior erit. **E**t hoc lo vntō dāneimur eten-
tione dānatione in futuro cā hoc mūdo. **i.** cā hoibz mun-
danis. **Deinde** cum dicit. Itaqz frēs mei. **z.** reducit
eos ad debitā obseruantia. et p̄io ponit id qd nūc os-
dinat. **S**cđo ponit pmissio de ordinatiōe futura. ibi.
Cetera aut. Círa primū tria facit. **P**roio ponit ordinatiō-
ne suā dicens. Itaqz frēs mei. **z.** ne vnu quisqz cenaz
suā psumat ad manducandū cā conuenitis. **s.** in ecclā ad
manducandū. **s.** corpus christi in iuncte expectate. **vt. s.** simul
omnes sumatis. **An** et **Ero. 12.** dicitur. **M**olabat edum
multitudi filiorū israel. **S**cđo excludit excusationem di-
cens. **S**i quis aut esurit **z.** et nō pōt tm expectare domi-
nundescer. **s.** cōes cibos postmodū eucharistiā non sumi-
pturus. **Ecl. 36.** Omne escam manducabit vēter. **T**er-
tiō rōnum assignat dicens. **A**t nō conuenitis s. ad sumē

dum corpus Christi in iudicio. I. in vestra condemnationem.
¶ Deinde ponit promissio cum dicit. Cetera. s. q. non sunt
tanti per culti cum venero presentialiter disponaz qualiter scilicet
ea considerare debeatis. Ex quo per quam ecclesia multa habet
ex dispositione apostolorum que in sacra scriptura non continentur.
Eccl. 10. Civitates inhabitabunt. I. ecclias disponen-
tentur per sensum prudentium scilicet apostolorum.

DIncipit capitulū duodecimū.
Et spūalibus aut nolo vos igno-
rare frēs. Scitis aut qm̄ cum gē-
tes essetis ad simulacra muta p-
ut ducebamini euntes ideo notū
vobis facio. q̄ nemo in spū dei loquēs dicit
anathema iefu. Et nemo pōt dicere dñs ie-
sus nisi in spū sancto. Diuīsiōes vero gra-
tiarū sunt. idem aut spūs. Et diuīsiōes mi-
nistratiōnū sunt. idē aut dñs. Et diuīsiōes
operationū sunt. idem vero deus qui ope-
ratur omnia in omnibus

Postq^o aples psecur^o ē de trib^o sacramētis. s. baptismo
mīlūnōto & eucharistia: hic incipit determinare de his
q̄ p̄tinet ad rē sacramētorū. **E**t autē duplex res sa-
mētis. Una significat etenit. s. glia resurrectio q̄ in
fine expectat. **P**roio ergo agit de donis grāz. **S**ed de
glia resurrectiois. 15. ca. ibi. **N**otū aut vobis facio. rē.
Circa primū agit de gratiis gratis datis. **S**ed o p̄fert
oib^z his charitatē q̄ p̄tinet ad grām gratū faciente^z. 13.
ca. ibi. **S**i linguis hōim rē. **T**ertio copat grās gratis
datas ad inutē. 14. ca. ibi. **S**ecundam charitatem rē.
Circa primū duo facit: p̄io p̄hemiall^o exponit qd̄ inten-
dat dices. **D**ixi q̄ cetera q̄ p̄tinet ad vsum sacramētorū
cū venero disponit. **S**ed q̄dam statim vobis tradere oī. t
hoc ē qd̄ dicit De spūaliū^o aut. i. de donis grārū q̄ sunt
a spūsco: frēs nolo vos ignorare. **E**t cū maximū gen^o
ingratitudinis igno: are bñficia accepta: vt seneca dicit
in lib. de bñficijs: t̄ id ut hō nō sit deo ingrāt: nō debet
spūlas grās ignorare. lupsa. 2. **S**piritu accepim^o q̄ ex
deo ē vt sciam^o q̄ a deo donata sunt nobis. **E**sa. 5. **P**ro
pterea captiu^o duc^o est pp̄ls me^o q̄ nō habuit sciam. s.
spūaliū. **S**ed ibi. **S**citis qm̄ cū gentes rē. p̄sequit suā
intēcō: t̄ p̄io ostēdit spūliū grāri necessitatē. **S**ed o
ponit grās distributionē ibi. **D**ivisiōnes vero rē. **A**cces-
sus aut alciu^o rei maxile cognoscit ex defectu ip̄i^o. **V**n̄
circa primū duo facit. **P**roio ponit defectū quē patiebāt
ante suscep̄tū gratiā. **S**ed o cludit gratie necessitatē ibi
q̄ nō notū vobis rē. **D**icit ergo p̄io. **S**citis q̄si expti qm̄
cū essetis gētes. i. gentiliter viuētes nōdū spūliū grā
p̄ baptis̄mū. **B**al. 2. **H**os em̄ natura iudei nō ex gētibus
petores. **E**p̄c. 4. **G**entes ambulāt in vanitate sensus
lui. **E**ranis cūtes quasi p̄mpita mēte & assidus: sūm illud
Vere. 8. **D**ēs cōuersi sūt ad cursū suū quasi equis in im-
petu vadens in plū. **P**rouer. 1. **M**edes eoz ad malum
currūt. **L**et simulacra muta sez adorāda & colenda: sūm il-
lud ps. **O**s hīt & nō loquēnt. **E**t ponit sp̄aliter iēs de-
fectū locutiois: q̄ locutio ē p̄p̄i effect^o cognitiōis. vñ
onid̄ nō intelligere simulacra: t̄ p̄q̄ nūl̄ divinitatis
babere si sunt muta. **E**t hoc pur ut ducebāmī. i. sine
aliqua resistētia. **D**ucebānt aut̄ vel allecī ex pulchritu-
dine simulacrop̄. **A**nde de in ep̄stola ieremie. **G**idebīt
in babylonia deos aureos & argētēos. videte ne metus
vos capiat in ip̄is. **A**ut etiam ex imperio alicuius prīns
cipiē sicut legitur Daf. 3. q̄ nabuchodonosor cogebat
bamīneos deos. **S**ecundam sūmētū. **A**scendit p̄ Macta. 6.